

RIFATILLA QOSIMOV

AN'ANAVIY CHOLG'U IJROCHILIGI

M⁴³

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
MADANIYAT VA SPORT ISHLARI VAZIRLIGI
RESPUBLIKA METODIKA VA AXBOROT MARKAZI
O‘ZBEKISTON DAVLAT KONSERVATORIYASI

RIFATILLA QOSIMOV

AN’ANAVIY CHOLG‘U
IJROCHILIGI
(RUBOB)

5A150702 – Cholg‘u ijrochiligi (An’anaviy cholg‘ular) magistratura
5150700 – Cholg‘u ijrochiligi (An’anaviy cholg‘ular) bakalavriat

*Musiq va san’at kollejlari hamda oliy ta’lim muassasalari
o‘quvchi-talabalari uchun
o‘quv qo‘llanma*

Ikkinchi to‘ldirilgan nashr

«Musiq» nashriyoti
Toshkent
2020

85.315ya7

Q 61

Qosimov, Rifatilla.

An'anaviy cholg'u ijrochiligi (rubob): O'zbekiston respublikasi Madaniyat va sport ishlari vazirligi, Respublika metodika va axborot markazi, O'zbekiston davlat konservatoriyasi: Musiqa va san'at kollejlari hamda oliy ta'lim muassasalari o'quvchi-talabalari uchun o'quv qo'llanma. Ikkinchi nashr. /Muharrir B.Ashurov. – Toshkent: «Musiqa», 2020. 160 b.

KBK 85.315ya7
UO'K: 785(075)

Mazkur o'quv qo'llanma
O'zbekiston Respublikasi Madaniyat va sport ishlari vazirligi
Respublika metodika va axborot markazi
hamda
O'zbekiston davlat konservatoriyasi
O'quv-uslubiy kengashi tomonidan
nashrga tavsiya etilgan

Muharrir:

B.SH.ASHUROV – O'zbekiston Bastakorlar uyushmasi a'zosi,
mustaqil izlanuvchi

Taqrizchilar:

“An'anaviy ijrochilik” kafedrasi dotsenti – I.TOSHPO'LATOVA
Toshkent madaniyat kolleji direktori, dotsent – I.AZIMOV

O'quv qo'llanma an'anaviy ijrochilik mahoratini egallash uchun zarur bo'lgan milliy musiqa bezaklarining turlari, ijro uslublari va sayqallarini o'zlashtirishga asoslangan.

Qo'llanmadan akademik litsey va san'at kollejlari o'quvchilari ham foydalanishlari mumkin.

ISBN 978-9943-7397-8-9

© «Musiqa» nashriyoti, 2016, 2020.
© R.Qosimov, 2016, 2020.

KIRISH

Har bir xalq o'zining milliy musiqiy merosini sevsa, ajdodlar an'anasini ardoqlasa, uni munosib tarzda o'zlashtirsa va qadriga yetsa, o'zga xalqlar san'atini ham baholay oladi. Zero, bizgacha yetib kelgan musiqiy an'analar avlodlar zanjirining mustahkamligidan dalolatdir. Bu borada xalqimizning ma'naviy boyligi bo'lgan maqomlar, maqom yo'llariga mansub mumtoz musiqa asarlari hozirgacha o'zining badiiy va estetik imkoniyatlarini yuqori darajada saqlab kelayotganligini alohida ta'kidlab o'tish joiz. Ularni o'rganish, tadqiq etish va kelajak avlodlarga yetkazish zamonamizning talab va ehtiyojida bo'lgan dolzarb masalalardan biridir.

Ma'lumki, o'zbek xalqining musiqiy madaniyati milliy cholg'ularga boy bo'lib, tanbur, dutor, g'ijjak, nay, qo'shnay, surnay, chang, qonun, ud, rubob, doira va nog'ora kabi cholg'ular o'zining mukammalligi bilan mohir ijrochilar amaliyotida munosib o'rin topgan. Chunki har bir cholg'u o'zining shakllanish tarixi, ijro imkoniyatlari, betakror, jozibali sadolanishi va muhlislariga ega. Ularning barcha siru-sinoatlarini ilmiy-nazariy tadqiq etish va yosh avlodga yetkazish har bir murabbiyning muqaddas burchidir.

Taqdim etilayotgan mazkur o'quv qo'llanma konservatoriyaning an'anaviy ijrochilik kafedrasida magistraturasida qashqar rubobi mutaxassisligi sinfi bo'yicha saboq olayotgan talabalar uchun mo'ljallangan. Shu bilan birga, undan musiqa oliy o'quv yurtlari ham foydalanishlari mumkin.

RUBOB CHOLG'USI HAQIDA

O'zbekiston va Tojikistonda rubob (Pomir vohasini e'tiborga olmaganda) deyarli ikki turda – afg'on yoki buxoro rubobi va o'tmishda uyg'ur musiqa hayoti va ma'lum darajada ular orqali respublikamizning Farg'ona vodiysi hududlari uchun xos bo'lgan qashqar rubobi O'zbekiston, Tojikiston va O'rta Osiyoning o'zbek tojik va uyg'urlar yashaydigan hududlarida yakkanavoz va jo'rnavozlik cholg'u sifatida ommalashdi.

Afg'on rubobi, nisbatan tor doirada bo'lsada turli ijrochilar jamoasi tarkibida qo'llanilib kelinmoqda. Jumladan, Tojikiston rubobchi qizlar ansamblining tinglovchilar diqqatini jalb etib kelganligi O'zbekistondagi ayrim ansambllar va xalq cholg'ulari orkestri tarkibida takomillashtirilgan turining jo'rnavoz cholg'u sifatida ishlatilib kelinayotganligini misol qilish mumkin.

Zamonaviy jarayonga kelib an'anaviy afg'on yoki buxoro rubobining ijro imkoniyatlari hamda tabiiy xususiyatlariga mos tushadigan ma'lum cholg'u kuylari yaratila boshlandi. Bu cholg'u asbobining bizning hududlarimizga qachon kelganligi va ommalashganligi haqida ba'zi ma'lumotlar mavjud. Chunonchi, Darvish Ali Changiyning «Musiqiy risola»sida yozilishicha rebab Sulton Muhammad Xorazmshoh davrida (1200-1220 y.) qo'llanishda bo'lgan besh torli cholg'u. Uning to'rt tori ipakdan, biri kumushdan yasalgan. Mazkur torlaridan tashqari tovush tebranishi natijasida aks sado beruvchi 12 ta tor osti simlari mavjud bo'lib, ular chertilmagan. Xorazmshoh saroyidagi sozandalar ichida rebab chalishda Ustod Mahmudga tenglashadigani topilmagan. Shuningdek, rubob tasviri aks ettirilgan manbaa sifatida XVI asr miniatyuralaridagi tasvirlar ushbu cholg'uning o'sha davr musiqiy hayoti uchun xarakterli bo'lganligidan dalolat beradi.

Afg'on rubobi ko'rinishi va ijro uslubi jihatidan boshqa cholg'ulardan ajralib turadi. Uning katta rezonatori va mavjud «to'rt» pardasi, ya'ni parda boylangan kalta dastasi tut daraxtidan yasaladi. Bu ham uning o'ziga xos tembrining zaminidir.

Hajmi katta, baland avjli kuylarni ijro etishda rubob dastasining davomi sifatida, rezanator qopqog'ining ustki qismiga dastadagi asosiy 4 pardadan tashqari o'rnashtirilgan 6,7 xaspardalar asos bo'ladi.

Afg'on rubobida besh asosiy va diatonik tarzda sozlangan 10, 11 aks sado beruvchi simlar mavjud bo'lib, asosiylaridan 1 chi, 2 chi bilan 3 chi, 4 chi bilan 5 chi torlar kvarta oralig'ida sozlanadi.

Dutor va tanburdan farqi, afg'on rubobining barcha torlari ijroda keng qo'llaniladi. Afg'on rubobida chalish ma'lum darajada murakkab bo'lganligi sababli uni tanbur va boshqa ayrim cholg'ular singari deyarli mutaxassis sozandalar qo'lida ko'ramiz. Shuning uchun ham afg'on rubobida ko'pincha og'zaki an'anadagi professional musiqaga mansub cholg'u kuylari ijro etiladi. Ayni vaqtda xalq kuylari, ko'pincha tojik aytimlarining ushbu cholg'uda chalinishi ham odat tusidadir.

Bugungi o'zbek musiqiy hayotida o'zining ommaviyligi bilan alohida ajralib turadigan cholg'u sozlaridan biri qashqar rubobidir. Bu cholg'u mutaxassis sozandalar, havaskor ijrochilar, yakkanavoz rubobchi va xushovoz ashulachilar qo'lidagina emas, balki turli ansambllar va xalq cholg'u asboblari orkestri tarkibida takomillashtirilgan hamda yangi yaratilgan turlari munosib o'rin olgan.

Qashqar rubobning xalqimiz orasida ommalashib ketishiga sabab iqtidorli ijrochilarning yuksak mahoratidir. Shunday mohir rubobchilardan biri 1950 yillarda mashhur bo'lgan san'atkor Muhammadjon Mirzaevdir.

M.Mirzaev 1950 — 60 yillarda o'zining jozibali ijrosi bilan tinglovchilar diqqatini jalb etdi. Turli vohalarda bu cholg'u havaskor ijrochilar va mutaxassislar uchun qulay va sevimli sozga aylandi. Murakkab va mukammal shakldagi musiqiy namunalarni ijro etishda benuqson bo'lishi uchun ma'lum darajada takomillashtirildi. Xususan rubob dastasidagi pardalar 19, 24 taga yetkazilib xromatik tartibga keltirildi. Diapazon jihatidan ikki oktavadan ortiq tovush ko'lamiga ega bo'ldi. Uning kosasiga kiyik yoki ilon terisi qoplanishi va dasta ulanadigan joyidagi shohsimon ikki tayanchlari ijrochiga ma'lum qulayliklar yaratdi.

Qashqar rubobiga xos bo'lgan ijro imkoniyatlari maqom va maqom yo'llaridagi musiqiy namunalarni talqinida yaqqol namoyon bo'lishini alohida ta'kidlab o'tish lozim. Chunki hozirgi paytda nisbatan sodda xalq kuylarini ijro etishda yoki ashulachilar tomonidan jo'rnavoz cholg'u sifatida ishlatilganida qashqar rubobining barcha imkoniyatlaridan yetarli darajada foydalanilmaydi. Shuning uchun bo'lsa kerak, havaskor rubobchilar ham mutaxassis sozandalar repertuaridagi murakkab kuylarni ijro etishga intiladilar.

Rubob ijrochiligi

Ma'lumki, boshlang'ich musiqa maktablarida qashqar rubobini ushlabdan boshlab, chap va o'ng qo'l xarakatlari, tovush chiqarish, sozlanish, barmoqlar joylashuvi kabi ijro uchun uslubiy ko'rsatmalar beriladi. Shu bilan birga, ijrochilikni o'sishi uchun nota yozuvi orqali ko'plab mashqlar, sodda va

ravon usulli ($\frac{2}{4}$, $\frac{3}{4}$, $\frac{4}{4}$ o'lchovdagi) turli xarakterdagi texnik mashqlar tavsiya etilishi bizga darsliklardan ma'lum. Hozirgi davrga kelib, konservatoriyaga o'rta maxsus o'quv yurtlarini tugatgan yosh iqtidorli sozandalar qabul qilinmoqda. Shu nuqtai nazardan mazkur o'quv qo'llanmada, asosan an'anaviy ijrochilikka oid uslubiy ko'rsatmalar tavsiya etiladi. An'anaviy ijroda qo'llaniladigan sayqal va bezaklar alohida ko'rinishda, mashqlar yordamida va yirik-yirik asarlar misolida berilgan.

Uslubiy ko'rsatmalarni berishda professor S.M.Taxalovning 1983 yili nashr etilgan «Afg'on rubobini chalishga o'rgatish metodikasi asoslari» kitobi qulaylik yaratdi va mazkur ishimizga turtki bo'ldi.

Turli yo'nalishdagi asarlarni ijro etishda qashqar rubobi uchun xarakterli bo'lgan o'ziga xos (torlar) sozlanishlaridan foydalanamiz.

Qashqar rubobi torlarining sozlanishi

Ma'lumki shu davrgacha boshlang'ich maktablari uchun yaratilgan rubob darsliklarida, pardada barmoqlarning joylashish holatlari, ijro uchun mashqlar, etyudlar, kuylar — asosan Ovrupa musiqa ijrochiligiga xos ko'rsatmalarga taqlidan yondoshilgan.

An'anaviy musiqa ijrochiligi o'ziga xos milliy bezaklarni va ularni sharqona talqini uchun mos uslublarni taqazo etadi. Bu faqat barmoqlar xarakatlari bilan jonlantiriladi. An'anaviy ijrochilikda bu omilni mukammal talqini uchun bir qator amallarga rioya qilinishi talab etiladi. Birinchidan bu rubob sozi, ikkinchidan barmoqlar xarakati va uchinchidan — o'ng qo'l zarblaridir.

Rubob torlarida barmoqlarning an'anaviy ijrochilikka xos bo'lgan joylashishiga oid ikki xil sozni asos qilib olib, shu sozlar asosida va jadval yordamida barmoqlar joylashishini ifoda etamiz»

Sozlar» Jadvalda, an'anaviy ijrochilikka xos milliy bezaklarni amaliy ifoda etish uchun qulay barmoqlar

joylashuvi aks ettirilgan.

1 jadval

lya torida
mi toridagi

2 jadval

lya torida
re toridagi

An'anaviy musiqa ijrochiligida asosan 1-, 2- va 3- barmoqlar turli xildagi nolalarni to'laonli ifoda etilishida qo'llaniladi. 3-va4-barmoqlar ko'proq forshlagsifat bezaklarni ijro etishda qulaydir.

Rubobda xalq kuylari, bastakorlar asarlari, maqom sho'balarni yakka ravishda ijro etilganda, aynan talab etilgan pardadan emas, balki, rubobga xos va soziga mos bo'lgan pardalardan boshlab ijro etish maqsadga muvofiqdir.

Rubob soziga moslab yozilgan kuylar asosan 1-sanalmish «lya» torida ko'proq ijro etiladi, Ushbu torida ikki oktavagacha bo'lgan kuylarni ijro etish mumkin. Lekin, maqom kuy va ashulalari orasida ikki oktava va undan ortiq bo'lgan musiqiy namunalar mavjud. Shu bois boshqa torlarda ham imkoniyat darajasida kuy jumllarini boshlash mumkin.

Shuni ham alohida ta'kidlamoq zarurki, ayrim xollarda ijro etilayotgan kuylarga xarakterli bo'lgan bezaklarni hosil qilishda chap qo'l barmoqlari - pardalardagi joylashuvi o'zgarib turishi tabiiydir. Chunki an'anaviy ijro jarayoni shuni taqazo etadi.

Masalan: Tasnifi Buzruk, Tasnifi Rost, Tasnifi Iroq, Saraxbori Buzruk, Saraxbori Segoh, Saraxbori Iroq va h.k. Shu kabi asarlarni ijro etishni 2- «mi» yoki «re» torlaridan boshlashni tavsiya etamiz.

Jadvalda biz asosan ikki xil sozga mansub bo'lgan chap qo'l barmoqlarining pardalardagi joylashuvini ko'rsatishga xarakat qildik.

Rubob torlarining 3-chisi — «si» yoki «lya» tovushlariga sozlanadi va kuy jumllarining boshlanishida yoki yakunlanganda qo'shib ijro etiladi. Bu tor ko'proq «bilak zarb» (13 -betga qarang) ijrosida qo'llaniladi, Shu bois, jadvalda 1-va 2-torlardagi barmoqlar joylashuvini aks ettirish bilan chegaralandik.

An'anaviy musiqa ijrochiligiga xos zarblar (ushlubiy tushunchalar va nota misollari)

Qashqar rubob, afg'on rubob, ud, tanbur va dutor kabi milliy cholg'ularimiz ijrochiligida mezrob (mediator) yoki noxun orqali hosil qilinadigan oddiy va murakkab bo'lgan zarblar bir necha xildan iborat. An'anaviy musiqa ijrochiligida urib chalinadigan torli cholg'ularga xos bo'lgan zarblarning asosan sakkiz xili haqida tushuncha berishni lozim ko'rdik. Bular: yakka zarb, qo'sh zarb, zarbi parron (uchma zarb), bilak zarb, rez, kalta rez, teskari zarb va ufar zarb.

Ushbu zarblar uchun mashqlar berishdan maqsad, ijrochini chap va o'ng qo'l harakatlarini musiqiy asarlar ijro etish oldidan jonlashtirish va tavsyya etilayotgan kuyning pardalariga ko'nikma hosil qildirishdir. Tavsiya etilayotgan mashqlar oddiydan murakkabga tomon yo'naltirilgan bo'lib, bunda asos qilib maqomlardagi tovushqatorlar rubobga moslashtirib berilgan. Shu tufayli mashqlarni asosan Shashmaqom, Toshkent-Farg'ona cholg'u yo'llarining tuzuk tuzilishlariga moslashni lozim topdik.

Ma'lumki har bir cholg'uda maqomlar yoki yirik shakldagi an'anaviy musiqani ijro etish imkoniyatlari turlichadir. Ustozlarimiz har bir maqomning asosiy pardalariga e'tibor bergan xolda nota yozuviga olganlar. Bunda tanbur sozining etakchi bo'lganligi ayon. O'quv qo'llanmada, asosan qashqar rubobi uchun xarakterli bo'lgan maqom kuylari, xalq musiqalari va bastakorlar asarlari

o'rin olgan. Shu bois, yuqorida ta'kidlaganimizdek, biz har bir mashq va kuylarni mazkur rubob soziga moslashtirdik.

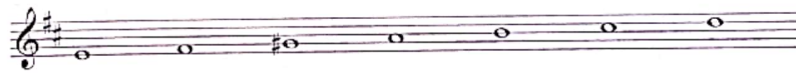
Yakka zarb — tovush chiqarishning eng oddiy usulidir. U rubob, tanbur, dutor, ud, chang, qonun cholg'ularida ijro etishning asosiy poydevoridir.

Yakka zarb mezrobni — noxunni torlarda pastga yoki yuqoriga urish bilan hosil qilinadi. Mezrob yoki noxunni pastga urish — nota ustiga n belgisi, pastdan yuqoriga urish esa V belgisi bilan ifodalanadi. Buzruk maqomi tovushqatorida tavsiya etiladi.

Buzruk maqomining tovushqatori:

Rubob uchun moslashtirilgan tovushqator:

Rubob sozlanishi:

Qo'sh zarb — Mezrob yoki noxunni pastga va yuqoriga urib chalingan yakka zarb harakatlarining bir tekisda almashinib turishi natijasidagi tovush chiqarish usuli — qo'sh zarb deb yuritiladi.

U bir xil uzunlikdagi

shuningdek turli uzunlikdagi

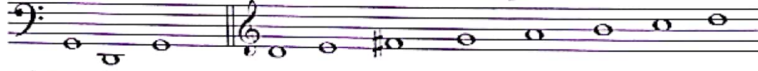
tez va o'rtacha su'ratli tovushlarni ijro etishda xarakterlidir.

Shuni e'tiborga olgan xolda maqomlarning asosiy tovushqatorlarini qashqar rubobiga moslashtirgan xolda — nota misollarini keltirish va tanbur soziga nisbatan bayon etishni lozim deb topdik.

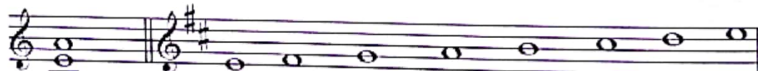
O'quvchiga qulaylik yaratish maqsadida dastlab asosiy tovushqatomi, so'ng rubob namunasini keltirib boramiz.

tanbur sozi

Buzruk maqomi

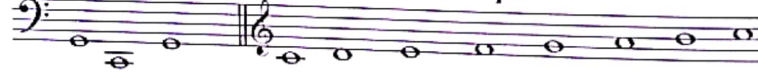

rubob sozi

tanbur sozi

Rost maqomi

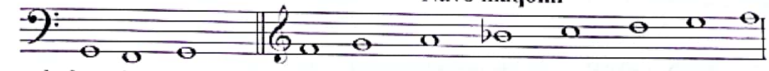

rubob sozi

tanbur sozi

Navo maqomi

rubob sozi

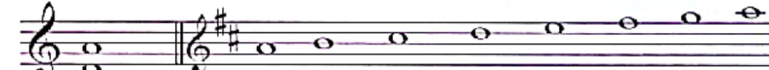

tanbur sozi

Dugoh maqomi

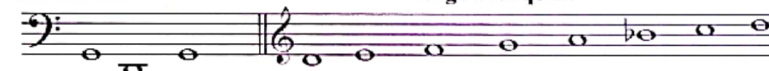

rubob sozi

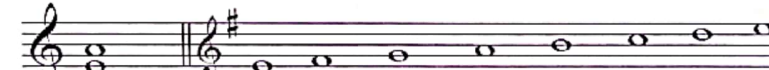

tanbur sozi

Segoh maqomi

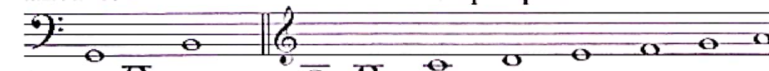

rubob sozi

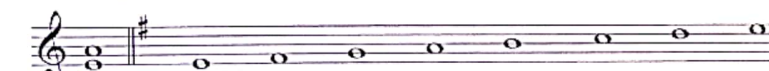

tanbur sozi

Iroq maqomi

rubob sozi

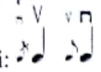

ZARBI PARRON (uchma zarb)

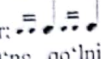
Zarbi parron muntazam va tez-tez qo'llaniladigan usul bo'lib, qashqar rubobi, afg'on rubobi, ud, tanbur, chang, qonun sozlari uchun xalq kuylari va maqomlarni ijro etishda xarakterlidir. U mezrob yoki noxun bilan yuqoridan

pastga va pastdan yuqoriga tez zarb berib chalinadi. Zarbi parron asosiy

tovushga yordamchi sifatida keladigan bittalik forshlagini eslatadi:

An'anaviy musiqa ijrochiligimizda mazkur zarb qo'sh forshlag ko'rinishida ham uchraydi. Bir tovushning o'zida zarbi parron xosil qilish

an'anaviy ijrochilikka xosdir:

BILAK ZARB - O'ng qo'lni butun tor bo'ylab yuqoridan pastga sirg'anma xarakatlanishda mezrob yoki noxun bilan tovush chiqarish usuli bilak zarb deyiladi. U soz ijrosidagi «arpedjio» usulini eslatadi. Bilak zarb taktning kuchli xissasida qo'llaniladi. U musiqiy jumlaning oxirida ham keng qo'llanishi mumkin. Bu amal kuyga mayinlik va yakuniylik baxsh etadi.

Bilak zarbga xos va eshitilishi yoqimli bo'lgan intervallar — bu kvarta, kvinta, oktava hisoblanadi. U nota oldidagi to'lqinsimon tik chiziq bilan belgilanadi.

Ijrochiligimizda rubob sozlanishining uch turi mavjudligi bois ularga xarakterli bo'lgan tovushlarni nota misollarida keltiramiz: rubob sozi

rubob sozi

rubob sozi

KALTA REZ — An'anaviy musiqa ijrochiligida har bir nota alohida-alohida bir tovushdan ikkinchi tovushga o'tmay rez berish xollari uchrab turadi. Bunday usul — kalta rez deb ataladi. Kalta rez qashqar va afg'on ruboblarini ijro etishda foydalaniladi. U bir xil va turli balandlikdagi tovushlarni ijro etishda

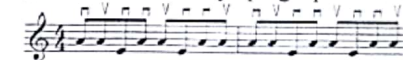
qo'llaniladi. Nota yozuvida kalta rez kichik chiziqcha bilan belgilanadi.

SEGOH (Farg'ona-Toshkent maqom yo'llaridan)

Og'ir

TESKARI ZARB — o'ziga xos «sinkopa»li ritm xarakteriga ega bo'ladi. U noxun yoki mezrob bilan bir tomon (past)ga zarb berishning ikkinchi choragiga qat'iy rioya qilish va bir yo'nalishdagi zarbning oxirgi choragini sakkizdan uchini birlashtirilishi natijasida hosil bo'ladi. Ya'ni noxunning 1, 3, 4, 6, 7,— zarblari pastga, 2, 5, 8—zarblari yuqoriga qaratib beriladi.

Bu o'rinda qo'sh zarbning joyi (mezrob bilan pastga va yuqoriga bo'lgan bir tekis xarakter) o'zgaradi va 1 —, 4 —, 7 —tovushlar urg'u bilan ijro etiladi.

Dutor Bayoti

Tez, jonliroq

Teskari zarbning yana ijrochiligimizda boshqacha turlari ham bor. Bunda noxun yoki mezrobning 1 —, 4 —, 7 — zarblari pastga, 2 —, 3 —, 5 —, 6 —, 8 —zarblar yuqoriga qaratib beriladi.

Gilos

N.Xasanov kuyi

REZ — mezrob yoki noxun bilan pastga va yuqoriga zarb berishning tez va ustma-ust almashinishidan iborat bo'lib, chertib chalinadigan torli cholg'ularda, tovushlarni bir-biriga bog'lab (uzluksiz) ijro etishning asosiy usulidir.

Rez ko'proq erkin ijroga xos bo'lgan surnay yo'llarini, katta ashulalarni rubob soziga moslashtirib ijro etishda xarakterlidir. U Farg'ona-Toshkent ashula va cholg'u yo'llari, Shashmaqom sho'bxalarini ijro etishda ham muhim ahamiyatga egadir. Rezni bir tekisda ifodali ijro etish sozandadan muntazam mashq va katta mahorat talab etadi.

Rez faqat katta cho'zimlik (yarimtalik) va butun) notalar emas, balki bir necha taktlardagi kuy jumlarini uzmasdan ijro etilishida ham keng qo'llaniladi. Bunday paytlarda rez usulining chegaralari «liga» bilan belgilanadi. Misol:

Tasnifi Navo

10 xona

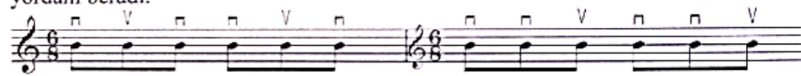
11 xona

Ufar zarb — $\frac{6}{8}$ o'zbek xalq yalla va raqs kuylari uchun xarakterlidir. Mazkur usul an'anaviy musiqa ijrochiligimizda keng qo'llaniladi. Oddiy xalq kuylaridan boshlab murakkab janr — Shashmaqomning ikkinchi guruh sho'habalarida mavjud beshinchi — tugallanish qismlarida Farg'ona-Toshkent maqom yo'llarida, vohalarga mansub kuy va ashulalarda ko'plab uchraydi. Bu usul xalqda Ufar zarb deb ataladi.

Mumtoz musiqa amaliyotida ufarlar ikki xil, ya'ni $\frac{6}{8}$ va $\frac{3}{4}$ o'lchovlarida notada aks ettirilgan. Kuylarni notaga yozishimizda $\frac{6}{8}$ o'lchovdagi ufarlar ko'proq bo'lib, ular sho'hchan yoki raqsga chorlovchi xarakterga ega. Og'ir ufarlar ($\frac{3}{4}$) esa mumtoz musiqiy merosimiz hisoblanmish maqom turkumlarining yakunlovchi qismlarida mavjuddir.

Ufar zarbning $\frac{6}{8}$ o'lchovga molik namunalari asosan ikki xil usulda ijro etiladi. Bu usullarni bir-biridan farqlab olishimizda nota ustidagi belgilar yordam beradi.

Tong (2-qism)

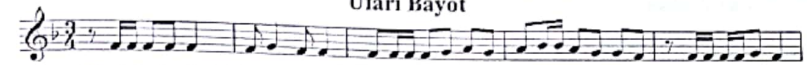
Sho'h

A. Ismoilov kuyi

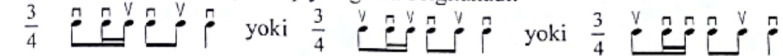

Ufar zarbning $\frac{3}{4}$ o'lchoviga (og'ir ufar) xos misol:

Ufari Bayot

Xuddi shu kabi kuylarni rubob soziga moslab yozganimizda notalar ustiga qo'yilgan mezrob belgilari quyidagicha belgilanadi:

O'ZBEK AN'ANAVIY MUSIQA IJROCHILIGIGA XOS BEZAKLAR

Odatda, o'zbek xalq va ustozona musiqa ijrochiligida oddiy tovushlarni turli xildagi bezak va sayqallar bilan boyitib ijro etish muhim mezonlardan hisoblanadi. Zero, tovushlarni sayqal bilan ijro etish har bir Sharq xalqlari musiqa ijrochiligiga xos an'anadir. Bu omil ohang mazmunini boyitib, xalqlar ruhiyatini ifodasi demakdir.

Milliy musiqa ijrochiligida qo'llaniladigan bezaklarning maxsus atamalar bilan nomlanishi ko'pchilik sozanda va xonandalarga ma'lum.¹ Masalan: «qochirim», «to'lqinlatish», «nolish», «molish», «kashish» va boshqalar. Ularning ayrimlari tovushning sifatini belgilaydi.

QOCHIRIM — oddiy va murakkab melizm (kuyni turlicha qisqa tovushlar bilan bezatuvchi belgi)larning barcha turini o'z ichiga oladi:

BEZAKLAR — forshlaglar turlari:

BIDRATMA — trellar turlari:

SAYQAL - mordentlar turlari.

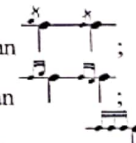
O'zbek an'anaviy musiqasida qo'llaniladigan bezaklarni uch guruhga bo'lish mumkin:

1) ODDIY — bir tovushdan tashkil topgan

2) QO'SH - ikki tovushdan tashkil topgan

3) UCHTALIK — uch tovushdan tashkil topgan

Ijroda bu bezaklar yangrash lozim bo'lgan tovushlar hisobida bo'ladi.

¹ Tajribalar asosida bizga ma'lum bo'lgan ayrim bezaklar xususida baholi qudrat tushuncha bermoqchimiz. Bularni to'laqonli izoh etishda ustozlarimiz tomonidan yaratilgan bir qator o'quv qo'llanmalarining mavjudligi ishimizga asosiy turki bo'ldi.

Orzu dil
Misol (oddiy bezak uchun)

Sho'hehan M.Mirzaev musiqasi

Nag'mai Orazi Navo
Misol (qo'sh bezak uchun)

Soz 1 xona

Payravi asal

Uchtalik bezak esa faqat bir tovushning takrorlanishi bilan ijro etiladi.
Misol:

Ushshoq

Torga ulab ijro etiladigan bezaklar nota yozuvida keng rasm bo'lib, qolgan zarb belgilarining biri bilan n, torga urmagan xolda erishiladigan bezaklar esa nota ustiga qo'shuv (+) belgisini qo'yish bilan belgilanadi.

Mushkiloti dugoh

BIDRATMA — ikki yonma-yon tovush tebranishidan hosil qilinadi. U eng qisqa va eng uzun tebranishdan iborat bo'lishi mumkin.

Mezrobni torga urib va torga urmasdan ijro etish usuli bidratmaga ham taaluqlidir.

Qo'shuv belgisi bilan belgilanadigan trellar quyidagicha ijro etiladi: birinchi tayanch tovush mezrobni torga urib chalinadi, qolgan amallar (yordamchi tovushlar) torga urmagan xolda hosil qilinadi:

Qo'shuv belgisi bo'lmaganda tovushlar noxunni pastga va yuqoriga urish bilan ijro etiladi.

O'zbek xalq kuyi

SAYQAL (mordent) - bidratmadan tamomila farq qiladi. Agar bidratma uzun va qisqa notalarga (nota cho'zimiga qarab) bevosita taaluqli bo'lsa, sayqal uch yoki besh tovushdan tashkil topadi. Uni ijro etishda; dastlabki asosiy notadan uni cho'zimini yarmigacha qisqartiriladi. Sayqalni nota yozuvida quyidagicha belgilaymiz:

a) uch tovushdan iborat sayqal — odiy mordentning melizmatik belgisi bilan belgilanadi. Yuqoridagi ko'rsatma-tovushlar oralg'ini anglatadi:

b) pastda yotuvchi yordamchi tovush — odiy o'chirilgan mordent belgisi bilan belgilanadi. Yuqoridagi ko'rsatma — tovush oralg'idir:

v) besh tovushdan iborat sayqal — mordentning melizmatik belgisi bilan belgilanadi. Yuqoridagi ko'rsatma tovushlar oralg'idir:

g) pastga yotuvchi yordamchi tovush ton yoki yarim ton — qo'sh chizilgan mordent belgisi bilan belgilanadi:

An'anaviy ijrochilikda sayqalning yuqorida keltirilgan barcha shakllari asosan torga bir zarb berish bilan ijro etiladi. Bu zarb asosiy tovushga to'g'ri keladi. Bunda mordentlarning (bitalik, qo'shaloq, chizilgan) hamma belgilari ustiga qo'shuv belgisi qo'yiladi.

A

B

V

G

Mazkur ijro bezaklariga kichik bir misol:

Tarje' Buzruk

TO'LQINLATISH— (vibrato) $\overset{\sim}{\text{f}} \overset{\sim}{\text{p}}$ deyarli barcha xalq cholg'ulari va ashula ijrochiligi uchun xos bezak. Rubobda barmoqni pardaga bosib mezrob bilan urilgandan so'ng barmoqning o'zida torlarni titratish yo'li bilan hosil qilinadi. Shuningdek, ushbu bezakdan butun, yarimtalik, choraktalik va nimchorak notalarni ijro etganda foydalanish mumkin. Misol:

Garduni Dugoh

Bozgo'y

Garduni Segoh

1 xona

Nolish — yarim tongacha bo'lgan o'ziga xos yirik bidratma. Qashqar va afg'on ruboblarini chalganda bu usul chap qo'l barmoqlarini bir tekisda dastada ko'ndalangiga harakatlantirish bilan ijro etiladi. Bu bezak **** belgisi orqali ifodalanadi. Misol:

O'rtacha tez

MOLISH— barmoqni bir tovushdan ikkinchi tovushga ohangdor, ohista sirg'altirish usuli. U «glissando»ga yaqin bo'lib, badiiy talqin qilishning muhim vositalaridan hisoblanadi. Shu bilan birga, tovush chiqarishning bir necha turlari bilan xarakterlanadi.

a) kvartadan oktavagacha va undan ham ortiq intervallarda (pastdan yuqoriga, shuningdek yuqoridan pastga) bir tovushdan ikkinchi tovushga sirg'alib o'tish. Bunda sirg'alish boshlang'ich tovushni oluvchi barmoqdan boshlanadi, keyingi ton boshqa barmoq bilan olinadi.

b) kichik va katta sekunda ham tertsiya intervallarida pastdan yuqoriga va yuqoridan pastga bir tovushdan ikkinchi tovushga bir barmoqda sirg'alib o'tiladi.

Bir barmoqning sirg'ali-shi boshqa (yuqoridagi yoki pastdagi) barmoq bilan almashtirilgan usul ham uchrab turadi. Bu xolda, qo'lining rubob dastasiga

ko'proq tayanch xoldagi o'ziga xos glissando hosil bo'ladi, bunda tor bir xil kuch bilan tekis musiqiy sado beradi.

v) barmoqning bir necha yondosh tovushlar (ton yoki yarim ton) bo'yicha birin-ketin sirg'alishi. Bu usul faqat bir barmoq bilan bajariladi.

Molish an'anaviy musiqa ijrochiligida keng qo'llaniladi. Misol:

Mushkiloti Dugoh Talqinchasi

a

Surnay Dashtnavosi

b O'rtacha tez

1

2

Navro'zi Sabo

KASHISH — yarim ton doirasida amalga oshiriladigan bezak usuli. Bunda barmoqlar rubob dastasida ko'ndalang turgani xolda torni yuqoriga va

pastga torgandek harakat qiladi.

Butun ton doirasidagi kashish — uchi yumaloq mordent bilan belgilanadi:

$\overset{\sim}{\text{f}} ; \overset{\sim}{\text{p}}$

a) bir zarbli kashish: $\overset{\sim}{\text{f}} \overset{\sim}{\text{p}} ; \overset{\sim}{\text{f}} \overset{\sim}{\text{p}}$

b) ikki zarbli kashish: $\overset{\sim}{\text{f}} \overset{\sim}{\text{p}} ; \overset{\sim}{\text{f}} \overset{\sim}{\text{p}}$

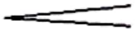
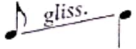

v) uch, to'rt zarbli kashish (bunda zarblar ixtiyoriy ravishda har xil bo'lishi mumkin); $\overset{\sim}{\text{f}} \overset{\sim}{\text{p}} ; \overset{\sim}{\text{f}} \overset{\sim}{\text{p}}$

bo'lishi mumkin);

g) rez— (tremolo) — usulli kashish:
Kashishning barcha ko'rinishi og'zaki an'anadagi mumtoz kuylarda va ayniqsa, maqom ijrochiligida keng qo'llaniladi.

O'QUV QULLANMADAGI SHARTLI BELGILARGA IZOHLAR.

- – Mezzo-forte (mediator)ni pastga urish belgisi.
- – Mezzobni yuqoriga urish belgisi.
- – Ushbu belgi “zarbi parron” ya’ni “uchma zarb” deb nomlanadi. Zarbi parron usuli an’anaviy rubob ijrochiligida keng qo’llanilib, bunda mezrob bilan yuqoridan pastga va pastdan yuqoriga tez zarb berish bilan hosil etiladi. U asosiy tovushga yondosh bo’lgan yordamchi tovush bittalik forshlagini eslatadi.
- – Zarbi parronning ikkinchi turi qo’sh forshlag holda uchraydi. Bu usuldan ham milliy an’anaviy, ham Evropa musiqa ijrochiligida keng foydalaniladi.
- – Diminuendo – Tovushni asta-sekin pasaytirib chalish belgisi.
- – Kreshchendo – Musiqa asarining sadolanish kuchini asta-sekin zo’rayib borishi.
- p* – Piano – Tovush kuchini ohista sadolanishi.
- f* – Forte – Tovushni kuchli sadolantirish.
- mf* – Mezzo-forte – Tovush kuchini o’rtacha sadolanishi.
- mp* – Mezzo-piano – Tovush kuchini o’rtacha ohista sadolanishi.
- – Glissando – bir tovushdan ikkinchi tovushga sirg’anib o’tish. Uni ijro etishda ruboblar uchun birinchi yoki ikkinchi barmoqlar qulaydir.
- – Liga – bunday ko’rinishdagi notalarni ijro etishda rubobchilar asosan rez (tremolo) usulidan keng foydalanishadi.
- rit. (ritenuto)* – Ritenuto – kuyning ijro sur’atini asta sekinlashtirib borish. Qisqacha belgisi: *rit.*

O'QUV QULLANMADAGI KUYLARGA QISQACHA IZOHLAR

Jonon, Shodlik, Dilbar, Dildor 1, Dildor 2, Parvona bo'ldim – kuylari mashhur sozanda va bastakor Muhammadjon Mirzayev ijodiga mansub.

Tong – sozanda va bastakor Abduhoshim Ismoilov musiqasi.

Kuygay – Yunus Rajabiy musiqasi, Hamid Olimjon she’ri. “Muqanna” nomli musiqali dramasi qiz qo’shig’i”. Ushbu asar 1940-yillarda yaratilgan va mashhur bo’lgan. Hozir ham ko’plab xonandalar ijrolarida yangraydi. So’nggi yillarda kuy T.Alimatov talqinida yanada sayqal topdi va sozandalarning dasturlaridan keng o’rin oldi. O’quv qo’llanmadagi namunasini T.Alimatov ijrosidan R.Qosimov rubobga moslashtirib notaga olgan.

Ey Sabo – Doni Zokirov musiqasi, A.Navoiy g’azali. Ashula atqli hofizlarimiz ijrolarida xalq orasida keng ommalashgan. Shu bilan birga deyarli barcha milliy cholg’ularga zabardast sozandalar tomonidan moslashtirilgan. Taqdim etilayotgan namunasini T.Alimatov ijrosidan R.Qosimov rubob cholg’usiga moslashtirib notaga olgan.

Guluzorim – Hoji Abdulaziz Abdurasulov musiqasi, A.Navoiy muxammasi. Ushbu ashula “Farg’ona Eshvoyi” asosida yaratilgan. Ustoz hofizlar talqinlaridagi mukammal ijro namunalari O’zbekiston teleradiokompaniyasining musiqiy yozuvlar oltin xazinasida saqlanadi. CHolg’u kuyi sifatida barcha milliy sozlarimizda yangraydi. O’quv qo’llanmada berilgan namunasini T.Alimatov ijrosidan R.Qosimov rubob cholg’usiga moslashtirib notaga olgan.

Gulyoraxon – xalq qo’shiqlaridan biri bo’lib, “Fabrika” nomi bilan ham mashhur. 1939-yilda nashr etilgan “O’zbek xalq qo’shiqlari” va 1958-yilda nashr etilgan “O’zbek xalq muzikasi” (IV jild) to’plamlarida berilgan. Mazkur qo’shiqning kuyi sozandalar ijrolarida keng ommalashgan. Ushbu o’quv qo’llanmadagi namunasini Turg’un Alimatov ijrosidan Rifatilla Qosimov rubob cholg’usiga moslashtirib notaga olgan.

Bilakuzuk – xalq so’zi raqs bilan aytiladigan xalq laparlaridan. 1958-yilda nashr etilgan “O’zbek xalq muzikasi” (IV jild) to’plamida berilgan. Ushbu qo’shiqning kuyi ham xalq orasida keng ommalashgan bo’lib, T.Alimatov tomonidan “Gulyoraxon” kuyiga ulab ijro etilgan. T.Alimatov ijrosidan R.Qosimov rubobga moslashtirib notaga olgan.

Qo’shchinor – A.Navoiy g’azali bilan aytiladigan ashula yo’li atqli hofizlarimiz ijrolarida muntazam yangraydi. Deyarli barcha milliy cholg’ularimizga moslashtirilgan va sozandalar dasturidan keng o’rin olgan. Mazkur qo’llanmadagi namunasini T.Alimatov ijrosidan R.Qosimov rubobga moslashtirib notaga olgan.

Gulbahor – qadimgi xalq kuylaridan bo’lib, Yu.Rajabiy tomonidan notaga olingan va «O’zbek xalq musiqasi»ni 2-jildiga kiritilgan.

Tanovar – xalq kuyi. Tanovarlarning xalq orasida o‘ndan ortiq turi mavjud. O‘quv qo‘llanmaga kiritilgan namunasi sozandalar ansambliga xos bo‘lib, «Gulbahorga» ulab ijro etilgan.

Munojot I, II, III – mashhur xalq kuylaridan bo‘lib, turkum tarzda ham sozandalar ijrolarida yangraydi. Birinchi qismiga bastakor Imomjon Ikromov A.Navoiy “Ul sarvi gulro‘ kelmadi” nomli g‘azalini bog‘lagan musiqiy asarning xalq orasida yanada ommalashuviga sabab bo‘ldi. Ashula yo‘li ko‘plab hofizu xonandalar ijrolarida sayqal topgan. O‘quv qo‘llanmadagi namunasi T.Alimatov ijrosidan R.Qosimov rubob cholg‘usiga moslashtirib notaga olgan.

Hojiniyoz ustozona kasbiy musiqaning yorqin namunalaridan biri bo‘lib, maqomlar yo‘lida yaratilgan ikki qismli turkum asardir. Bu asar akademik Yunus Rajabiy tomonidan notaga tushirilgan bo‘lib, “O‘zbek xalq musiqasi” kitobining II jildidan o‘rin olgan.

An‘anaviy musiq merosining namunalari azaldan yirik shaharlar, vohalar, bastakorlar, holatlar nomlari bilan atalgan. Jumladan bizga ma‘lum “Muxammasi Xo‘jahoji”, “Muxammasi Mirzahakim”, “Saqli Bastanigor”, “Nasrullovi”, “Iroq”, “Segoh”, “Rajabiy” kabi o‘nlab atama-nomlar mavjud.

Ustoz san‘atkorlar bergan ma‘lumotlarga ko‘ra “Hojiniyoz” ham atoqli ism bo‘lib, bu shaxs Toshkentda yashab ijod etgan bastakorning nomidir. Hojiniyoz ashulasining azaldan ikki namunasi mavjud bo‘lib, ular Hojiniyoz I va Hojiniyoz II deb yuritilgan. Aksariyat sozandalar tomonidan cholg‘u yo‘li sifatida ijro etilgan. Lekin nota manba‘ida ko‘rsatilgan ashula yo‘li ekanligi va ikkisi ham Navoiyning g‘azallari bilan aytilganligi bizga ma‘lum.

Nazarimizda uning “O‘zbek xalq musiqasi” kitobida berilgan ashula yo‘li bo‘lib qisqacha shaklda yozilgan. Hojiniyoz I-ning hozirda bizga ma‘lum cholg‘u yo‘lini tinglaganimizda unda kuy to‘laligicha saqlanib qolganligi yoki keyinchalik ustoz-sozanda bastakorlarimiz tomonidan shaklan va mazmunan kengaytirilib, boyitilganligiga guvoh bo‘lamiz.

Mohir sozanda va bastakor Abduhoshim Ismoilov “Hojiniyoz” kuyini mashhur ustoz Maxmudjon Muxammedovdan o‘rganib, unga o‘zgacha jilo bergan, hamda shu tarzda gramyozuvga tushirgan edi. Aynan shu namuna asosida biz ham kuyni rubob cholg‘usiga moslashtirdik. Ushbu gramplastinkada (S 30 19765-66003) Hojiniyoz I va II birin-ketin ulanib ikki qism shaklida ijro etilgan. Musiq amaliyotimizda Hojiniyoz II namunasi ashula yo‘li ko‘pchilik xonandalarimiz repertuaridan o‘rin olgan. Ushbu qism bir qator mumtoz shoirlarimizning turli g‘azallari va muxammaslari asosida ijro etilgan. Bu o‘rinda Navoiy g‘azali bilan aytilgan “Ey sarvinoz gulshani bog‘i malohatim”, Miskin muxammasi bilan “Xumorman”, Qori Pirim muxammasi bilan “Holim xarobdur” singari she‘riy matnlarni aytib o‘tish mumkin.

Hojiniyoz I, II turkumining mohir sozanda va xonandalar orasida mashhur ekanligi uni an‘anaviy usulda turkumlashtirishimizga sabab bo‘ldi. Bunda musiq merosimizning bir qator namunalari turkumlanish qonuniyatlari

jihatidan mufassal o‘rganildi hamda o‘zlashtirilgan an‘ana usullari Hojiniyoz turkumining uchchala qismlarini yaratishimizda muhim tayanch bo‘ldi.

Binobarin an‘anaviy musiq turkum-shakllarining barcha qonun-qoidalari va ijro xususiyatlariga amal qilgan holda mazkur asarni turkum shaklida rivojlantirdik.

Odatda turkum asarlarning boshlang‘ich qismi o‘zidan keyingi qismlarning yuzaga kelishda muhim omildir. Turkum asarlarning yana bir xususiyati shundaki, ular doira usullarining xilma-xilligi bilan farqlanadi. Masalan: Shashmaqom ashula qismning I guruh sho‘balaridagi Sarahbor, Talqin, Nasr va Uforlar; II guruh sho‘balaridagi Savt va Mo‘g‘ulchalar hamda ularning tarkibiy shaxobchalari (Talqincha, Qashqarcha, Soqiynoma, Ufor), Farg‘ona-Toshkent maqomlaridagi Bayot, Dugoh, Chorgoh kabi turkum majmualari ana shunday qonuniyat asosida yaratilgan.

Maqomlarni yirik turkum asarlar bo‘lib shakllanishida esa hozirga qadar davom etib kelayotgan bastakorlik san‘ati an‘analarining mahsuli benihoya ahamiyatlidir.

Shu jumladan bizning kichik ijodiy tajribamiz ham bu fikrga dalil bo‘la oladi.

“Hojiniyoz”ni 5 qismli turkumini yuzaga keltirishda Shashmaqomning II guruh sho‘balari va ularning Talqincha, Qashqarcha, Soqiynoma va Ufor kabi tarkibiy shaxobchalarida tartiblanishi asos bo‘ldi. Bunda Soqiynoma qismi asosiga oldindan mavjud bo‘lgan “Hojiniyoz” II olindi. Bu o‘rinda biz “Hojiniyoz” II-ni kuy-ohang, shakl-tuzilish jihatlarini saqlagan holda uni Soqiynoma usuliga tushirdik. Lekin shuni ham aytib o‘tish kerakki, ushbu shaxobchani ham avvalgi qismlarga monand ravishda asosiy (boshlang‘ich) pardadan rivojlantirish mumkin. bizning maqsad esa asl holda aynan saqlab qolish bo‘ldi.

Turkumning so‘ngi qismi Ufor bo‘lib, u sho‘x, jozibali tusga ega. U ko‘p jihatdan Farg‘ona-Toshkent musiq uslubiga yaqindir.

Xulosa qilib aytganda, biz ma‘lum “Hojiniyoz” kuyini Talqincha, Qashqarcha, Soqiynoma va Ufor kabi tarkibiy shaxobchalar bilan to‘ldirib mukammal turkum shakliga keltirishga harakat qildik. Hozirda yuzaga kelgan 5 qismli Hojiniyoz turkumlari konservatoriyaning an‘anaviy ijrochilik kafedrasida sozanda-talabalariga o‘rgatib kelinmoqda.

O‘quv qo‘llanma muallifi tomonidan “O‘zbek xalq musiqasi” kitobining 3-jildiga kiritilgan «Sarbozcha», «Mirzadavlat –1, 2», kuylari ham rubob uchun moslashtirildi.

Eshvoy – bu kuy Xorazm doston yo‘llaridan bo‘lib, XVIII asr oxirida yashagan Eshvoy baxshi nomiga nisbat berilgan. Eshvoy kuyining besh xili mavjud, bular: «Doston Eshvoyi», «Kurd Eshvoyi», «Eshvoy Urganjiy», «Farg‘ona Eshvoyi», «Turkman Eshvoyi» deb nomlanadi. O‘quv qo‘llanmaga kiritilgan namunasi «Farg‘ona Eshvoyi» deb ataladi va bu kuy Toshkentda ham mashhurdir. Ushbu kuyni ilk bor toshkentlik dutorchi sozanda Abdusoat Vahobov (1875-1934) ijrosida E.E.Romanovskaya tomonidan yozib olingan va

1948 yili chop etilgan «O'zbek cholg'u muziqasi» to'plamiga kiritilgan. Mazkur namuna Yu.Rajabiy yozuvida «O'zbek xalq muzikasi»ning 2-jildidan olindi.

Navro'zi Ajam – Toshkent-Farg'ona vohasiga mansub cholg'u kuylaridan biri. Navro'zi Ajam bilan birga Ajam va uning taronalari mavjud. Ular Ajam I, Ajam II, Ajam III, Ajam IV deb ham yuritiladi.

Mazkur kuylar alohida va turkum tarzda sozandalar ansambli hamda yakka cholg'ularda ommalashgan. Ushbu o'quv qo'llanmadagi namunasini T.Alimatov ijro uslubiga tayanib, sozanda A.Zufarov talqinida R.Qosimov rubobga moslashtirib notaga olgan.

Nasrullo I, II, V – Toshkent-Farg'ona vohasining mashhur turkum cholg'u kuylaridan. Nasrullo besh qismdan iborat. U kuyidagi tartibda nomlanadi.

Nasrullo I

Nasrullo II, birinchi taronasi – chapandoz.

Nasrullo III, ikkinchi taronasi – qashqarcha.

Nasrullo IV, uchinchi taronasi.

Nasrullo V, to'rtinchi taronasi – ufor.

T.Alimatov ijrosidagi Nasrullo I, II va V qismlar asosida R.Qosimov rubob cholg'usiga moslashtirib notaga olgan.

Chorgoh I, II – Toshkent-Farg'ona maqom ashulalaridan. Chorgohlar asosan V qismdan iborat bo'lgan turkum asar bo'lib, Yunus Rajabiy tomonidan "**Chorgoh V**" asosida VI qismi bastalangan. U "Ufori Chorgoh" deb ham yuritiladi. Chorgohlarning katta ashula va sumay yo'llari ham bor. O'quv qo'llanmadan o'rin olgan namunasini T.Alimatov ijro uslubiga tayangan holda sozanda Abror Zufarov talqinida R.Qosimov rubob cholg'usiga moslashtirib notaga olgan.

Nasri Segoh – Toshkent-Farg'ona vohasiga mansub cholg'u kuylaridan biri. Nasri Segoh bilan birga "Segoh", "Ufori Segoh", "Mushkiloti Segoh", "Ufori mushkiloti Segoh" kabi namunalar mavjud. Ushbu kuylar "O'zbek xalq muzikasi" (I jild) kitobiga kiritilgan. Mazkur o'quv qo'llanmadagi namunasi boshqa yozuvlardan bir oz farq qiladi. Kuyini T.Alimatov ijro uslubiga tayangan holda sozanda A.Zufarov talqinida R.Qosimov rubob cholg'usiga moslashtirib notaga olgan.

Navo – Mungli kuy, ohang ma'nolarini anglatadi. Shashmaqom turkumidagi uchinchi maqomning nomi. Mazkur to'plamda Navoning Farg'ona-Toshkent uslubiga taalluqli mashhur sumay yo'li berildi. Shu bois ham bu namuna "Sumay Navosi" deb yuritiladi.

Ushbu sumay yo'li bir necha yillardan beri turli musiqiy cholg'ularda o'zgacha yangramoqda. G'ijjak, qo'shnay, sato, tanbur, naylardagi ijrolari shular jumlasidandir. Qashqar rubobida ham mohir sozandalarimiz bir qator sumay yo'llarini mahorat bilan ijro etishga intilganlar. "Mushkiloti Dugoh", "Nog'ora Bayot", "Sumay Navosi", "Sumay Dashtnavosi" singari kuylar bunga misol bo'la oladi.

Kuyning birinchi qismidagi fermato (♯) belgilarining qo'yilishi ijroni erkin talqinidan dalolat beradi. To'plamda professor S.M.Taxalov notaga olgan va rubobga moslashtirgan varianti berildi.

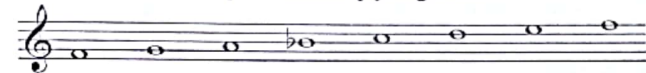
Muxammasi Nasrulloi – «Buzruk» maqomi cholg'u bo'limining beshinchi kuyi.

Saqili Sulton – «Buzruk» maqomidan.

Tasnifi Rost – «Rost» maqomi cholg'u bo'limining birinchi kuyi bo'lib, oldingilaridan farq qiladi.

Tasnifi Navo – Navo maqomi cholg'u (mushkilot) bo'limining boshlang'ich qismi. Shashmaqom turkumidagi dastlabki kuylar Tasnifi kuylaridan iborat. Mazkur atamaning ma'nosi ijodiy, yaratilgan, tasniflangan asar demakdir.

Navo maqomining tovushqatori asosan quyidagichadir:

Biz rubob imkoniyatlarini hisobga olib, unga xos bo'lgan pardadan ijro etishni tavsiya qilamiz. Shu tufayli kuyini qashqar rubobiga moslab yozishga harakat qildik. Yozuvda aks etgan barcha bezak va zarblarga ijro jarayonida amal qilinsa maqsadga muvofiqdir.

Tarje'i Navo – Navo maqomining cholg'u bo'limidagi Tasnifi Navodan keyingi ikkinchi qismi. Tarje' nomli kuylar Rost maqomidan tashqari Shashmaqom turkumining barcha maqomlari (Buzruk, Navo, Segoh, Iroq)da mavjuddir. Tarje'ining ma'nosi – qaytarish, takrorlash, naqarat kabi mazmunlarni anglatadi. Tarje'i Navo ijrochilikda ko'proq ommalashgan bo'lib, uning asosida bastakorlarimiz tomonidan Tarje'i Navo Uforisini ham ishlangan va raqqosalarimizning doimiy mumtoz sahna asariga aylangan. Tarje'i Navo Tasnifi Navoga qaraganda bir oz tezroq sur'atda ijro etiladi.

Garduni Navo – Navo maqomining cholg'u bo'limidagi uchinchi qismi. Shashmaqomda (Iroqdan tashqari) Buzruk, Rost, Navo, Dugoh va Segoh maqomlarida mavjud bo'lib, Gardun atamasining lug'aviy ma'nosi osmon gardishi, taqdir, qismat bo'lib, maqomlarda esa ma'lum doira usulini anglatadi. Bu kuy o'ziga xos va murakkab ritmik-usul tuzilishi bilan ajralib turadi. Unga o'zaro almashinib turuvchi ikki va uch hissali o'lehov birliklari ($^2G^4$, $^3G^4$, $^3G^4$) xosdir. Kuy jumllarining ritmik xususiyati bevosita ana shu o'lehovlar orqali namoyon bo'ladi. Bu asarni ijro etishda shartli belgilar muhim ahamiyatga ega.

Nag'mai orazi Navo – Navo maqomining cholg'u bo'limidagi to'rtinchi qismi. Nag'mai Orazi Navo birgina Navo maqomida uchraydi. "Nag'ma" – musiqiy tovush, ton, ba'zan esa musiqa asarlarini ham bildiradi. Nag'mai Orazi Navoda Tarje'i Navoning bir necha kuy jumllari bor. Ushbu namunalarining xona va bozg'o'ylarini qaytariqsiz ijro etish mumkin.

Tasnifi Dugoh – Dugoh maqomining cholg'u bo'limidagi boshlang'ich qismi.

Tarje'i Dugoh – Tasnifi Dugohdan keyin keladigan kuy qismi. U Tasnifi Dugohga nisbatan o'ziga tezroq ijro qilinadi.

Garduni Dugoh – Dugoh maqomining cholg'u bo'limidagi Tarje'i Dugohdan keyingi uchinchi qismi. Shashmaqomdagi ma'lum Gardun nomli kuyilar orasida Garduni Dugoh eng kichik hajmga ega.

Boshqa mavjud nota yozuvlariga nisbatan ushbu yozuv qayta ishlaganligi bilan farq qiladi.

Samoi Dugoh – mazkur namunani Yunus Rajabiy notaga olgan (SHashmaqom. IV jild) Dugoh maqomining mushkilot qismidagidan farq qiladi. T.Alimatov ijrosidan R.Qosimov rubobga moslashtirib notaga olgan.

Mushkiloti Dugoh – Farg'ona-Toshkent cholg'u yo'llaridan hisoblanadi. Yakkalari va ansambl ijrolarida keng ommalashgan. Nota yozuvidagi aksi S.M.Taxalov tomonidan rubobga moslashtirilgan.

Mushkiloti Dugoh turkumining tarkibiy qismlari bo'lgan, Mushkiloti Dugoh Talqinchi, Mushkiloti Dugoh Uforisi ham Farg'ona-Toshkent uslubidagi asarlardir.

Mushkiloti Dugoh talqinchi – Farg'ona-Toshkent cholg'u yo'llaridan bo'lib, bu kuydan so'ng uning Uforisi ijro etiladi.

Hafifi Segoh – Segoh maqomining cholg'u bo'limidagi uchinchi kuy hisoblanadi. Hafif faqat Segoh maqomida mavjud bo'lib, u engil doira usullaridan birining nomini anglatadi. Mazkur asarda Tasnifi Segoh va Tarje'i Segohni bir necha kuy jumalari musharak uchraydi.

Garduni Segoh – Segoh maqomining cholg'u bo'limidagi to'rtinchi kuy hisoblanadi. Qashqar rubobiga moslashtirilgan ushbu kuyning xona-bozgo'ylar nisbat tartibi oldingi nashrlardagi yozuvlardan bir oz farq qiladi.

Jonon

M.Mirzayev musiqasi,
Rubobga moslashtiruvchi R.Qosimov

The musical score for 'Jonon' is written in 2/4 time and consists of ten staves. The melody is primarily in the treble clef, with some bass clef accompaniment. Dynamics include piano (p), mezzo-forte (mf), and forte (f). Articulations such as accents and slurs are used throughout. The piece features a mix of eighth and sixteenth notes, with some triplet patterns. The score concludes with a final cadence.

Shodlik

M. Mirzayev musiqasi,
rubobga moslashtiruvchi
R. Qosimov

Dilbar

M. Mirzayev musiqasi,
rubobga moslashtiruvchi
R. Qosimov

O'rtacha tezlikda

Musical score for 'Dilbar' in 2/4 time, key of D major. The score consists of ten staves of music. It features various rhythmic patterns, including eighth and sixteenth notes, and rests. Dynamics markings include *mf* and *f*. There are also some slurs and accents throughout the piece.

Musical score for 'Dildor 1' in 2/4 time, key of D major. The score consists of three staves of music. It features various rhythmic patterns, including eighth and sixteenth notes, and rests. There are also some slurs and accents throughout the piece.

Dildor 1

M. Mirzayev musiqasi,
notaga olgan R. Qosimov

O'rtacha tezlikda

Musical score for 'Dildor 1' in 6/8 time, key of D major. The score consists of ten staves of music. It features various rhythmic patterns, including eighth and sixteenth notes, and rests. Dynamics markings include *mf* and *f*. There are also some slurs and accents throughout the piece.

Jo'rnavez soz ijrosi

Dildor 2

Jonli

M.Mirzayev musiqasi.
notaga olgan R.Qosimov

Parvona bo'ldim

M. Mirzayev musiqasi,
notaga olgan R. Qosimov

O'rtacha tezlikda

mf p

33

TOHR

A. Ismoilov musiqasi,
notaga olgan R. Qosimov

Og'ir vazmin

Musical score for page 34, featuring ten staves of music. The notation includes various glissando markings (gliss., gliss., gliss., gliss., gliss., gliss., gliss., gliss., gliss., gliss.) and fingering numbers (2, 2, 2, 2, 2, 2, 2, 2, 2, 2). The music is written in a single melodic line on a treble clef staff.

Musical score for page 35, featuring ten staves of music. The notation includes various glissando markings (gliss., gliss., gliss., gliss., gliss., gliss., gliss., gliss., gliss., gliss.) and fingering numbers (2, 2, 2, 2, 2, 2, 2, 2, 2, 2). The music is written in a single melodic line on a treble clef staff.

Sho'x (jonli)

Sov
Kuygay
Yu Rajabiy musiqasi

MM $\downarrow$ = 88

Musical score for page 38, featuring ten staves of music. The notation includes various rhythmic patterns, accidentals, and dynamic markings. The time signature is 4/4.

Ey, Sabo

D.Zokirov musiqasi

Musical score for page 39, titled "Ey, Sabo" by D.Zokirov. The score includes a tempo marking of *M.M. = 74* and features ten staves of music. The notation includes triplets and various rhythmic patterns. The time signature is 4/4.

Musical score for page 40, featuring ten staves of music. The notation includes various rhythmic patterns, including triplets and sixteenth notes. The piece concludes with a double bar line and the word *ritacca* written below the final staff.

Guluzorim

II A Abdurasulov musiqtasi

Musical score for page 41, featuring ten staves of music. The tempo marking *MM = 116* is present at the beginning. The notation includes various rhythmic patterns, including triplets and sixteenth notes. The piece concludes with a double bar line.

Handwritten musical score for page 42, featuring ten staves of music in G major. The notation includes various rhythmic patterns, ornaments (marked with a '+' sign), and dynamic markings. The music is written in a single system across ten staves.

Handwritten musical score for page 43, featuring ten staves of music in G major. The notation includes various rhythmic patterns, ornaments (marked with a '+' sign), and dynamic markings. The music is written in a single system across ten staves.

rit. . .

Soz

Gulyoraxon

1. rit. . .

2.

Bilakuzuk

M.M. ♩=126

Musical score for Bilakuzuk, featuring ten staves of music in 3/8 time. The score includes various rhythmic patterns, including eighth and sixteenth notes, and rests. The piece concludes with a piano (*p*) dynamic marking.

Qo'shchinor

M.M. ♩=100

Musical score for Qo'shchinor, featuring ten staves of music in 2/4 time. The score includes various rhythmic patterns, including eighth and sixteenth notes, and rests. The piece begins with a piano (*p*) dynamic marking and includes a mezzo-forte (*mf*) dynamic marking.

Musical score for page 48, featuring ten staves of music in G major. The score includes various rhythmic patterns, including sixteenth and thirty-second notes, and dynamic markings such as *mf* and *f*. The piece concludes with a first and second ending.

Gulbahor

Yu. Rajabiy notaga olgan.
Rubob uchun R. Qosimov
moslashtirgan

Musical score for page 49, titled "Gulbahor". The score consists of ten staves of music in G major. It features dynamic markings such as *mf*, *f*, and *ff*. The piece ends with a first and second ending.

Tanovar

O'zbek xalq kuyi

R. Qosimov notaga olgan va
tulobga moslashtirgan

mf p
mf
f
ff
f
крз
ff
ff
rit.

Munojot

Soz
M.M.J. = 100

mf
f
f
f
f
f
f
f
f
f

Musical score for page 52, featuring ten staves of music. The key signature is G major (one sharp). The notation includes various rhythmic patterns, including sixteenth and thirty-second notes, and includes ornaments (trills and mordents) on several notes. The music is written in a single melodic line on a treble clef staff.

Musical score for page 53, featuring ten staves of music. The key signature is G major (one sharp). The notation includes various rhythmic patterns, including sixteenth and thirty-second notes, and includes ornaments (trills and mordents) on several notes. The music is written in a single melodic line on a treble clef staff.

II

M.M. = 104-108

III

M.M. = 92

Hojiniyoz

Suz
Ogir

1. Nona

mf

mf

mf

mf

mf

mf

f

p *mf*

mf

mf

mf

f

ff

mf

mf

rit

Hojiniyoz Talqinehasi

Soz
mf
mf

58

59

Hojiniyoz Qashqarchasi

Soz

O'rtacha og'ir

mf

This musical score is for 'Hojiniyoz Qashqarchasi'. It is written in 4/4 time and consists of ten staves. The first staff is the vocal line, marked 'Soz' and 'O'rtacha og'ir' (medium weight), with a dynamic of *mf*. The second staff is the piano accompaniment, also marked *mf*. The score includes various musical notations such as slurs, accents, and dynamic markings.

This block contains the continuation of the musical score for 'Hojiniyoz Qashqarchasi' from page 60. It consists of three staves. The first staff continues the vocal line. The second staff continues the piano accompaniment, featuring a *gliss.* marking. The third staff shows a first and second ending for a piano part, with a *rit.* (ritardando) marking at the end.

Hojiniyoz Soqiynomasi

Soz

O'rtacha og'ir

f

This musical score is for 'Hojiniyoz Soqiynomasi'. It is written in 4/4 time and consists of ten staves. The first staff is the vocal line, marked 'Soz' and 'O'rtacha og'ir' (medium weight), with a dynamic of *f*. The second staff is the piano accompaniment, also marked *f*. The score includes various musical notations such as slurs, accents, and dynamic markings.

Hojiniyoz Uforisi

Soz
Tez

p

f

f(mf)

f

f(mf)

f

f(mf)

f

f(mf)

f

ff

f

f(mf)

mf

rit

Sarbozcha

(qo'sh zarb uchun)

Yu Rajabiy notaga olgan.
Rubob uchun R. Qosimov moslashtirgan.

Musical score for Sarbozcha on page 64. The score consists of ten staves of music in 2/4 time, featuring a key signature of three sharps (F#, C#, G#). The dynamics range from *mf* to *p*. The music includes various rhythmic patterns, including sixteenth-note runs and triplet figures.

Musical score for Sarbozcha on page 65. The score consists of ten staves of music in 2/4 time, continuing from page 64. The key signature remains three sharps. The dynamics are primarily *p*. The music continues with intricate rhythmic patterns and melodic lines.

Mirzadavlat I

Yu Rajabiy notaga olgan,
Rubob uchun R Qosimov moslashtirgan.

Musical score for page 66, featuring ten staves of notation in a 7/8 time signature with a key signature of three sharps (F#, C#, G#). The score includes dynamic markings such as *mf*, *f*, and *p*.

(Erkin ijroni tavsiya etamiz)

Musical score for page 67, featuring ten staves of notation in a 7/8 time signature with a key signature of three sharps (F#, C#, G#). The score includes dynamic markings such as *p*, *mf*, and *f*, and includes first and second endings with a *rit.* marking.

Mirzadavlat II

Yu. Rajabiy notaga olgan,
Rubob uchun R. Qosimov moslashtirgan.

Musical score for page 68, featuring ten staves of music in G major. The score includes various rhythmic patterns and dynamics. The tempo is marked "a tempo".

Musical score for page 69, featuring ten staves of music in G major. The score includes various rhythmic patterns and dynamics. The tempo is marked "a tempo". The word "Fine" is written above the second staff. Dynamics include *mf* and *f*.

Eshvoy

Yu. Rajabiy notaga olgan,
Rubob uchun R. Qosimov moslashtirgan.

Musical score for page 70, featuring ten staves of music in G major and 3/4 time. The score includes various rhythmic patterns, slurs, and dynamic markings such as accents and hairpins. Fingerings are indicated by numbers 1-4 and 2-4. Some notes are marked with 'V' and 'P'.

Musical score for page 71, featuring ten staves of music in G major and 3/4 time. The score continues with complex rhythmic patterns, including triplets and sixteenth-note runs. It features slurs, dynamic markings, and fingerings. Some notes are marked with 'V' and 'P'.

Handwritten musical score for page 72, featuring ten staves of music in treble clef with a key signature of one sharp (F#). The notation includes various rhythmic patterns, slurs, and dynamic markings such as *pp*. Fingerings are indicated by numbers 1-5 above notes. The music is dense with sixteenth and thirty-second notes.

Handwritten musical score for page 73, featuring ten staves of music in treble clef with a key signature of one sharp (F#). The notation includes various rhythmic patterns, slurs, and dynamic markings. Fingerings are indicated by numbers 1-5 above notes. The music continues with complex rhythmic textures.

Musical score for page 74, featuring ten staves of piano music in G major. The music consists of various rhythmic patterns, including sixteenth-note runs, eighth-note figures, and quarter-note passages. Some notes are marked with ornaments (trills or mordents). The score is written in a single system across ten staves.

Musical score for page 75, featuring ten staves of piano music in G major. The music includes complex rhythmic textures such as sixteenth-note runs and dense sixteenth-note passages. There are dynamic markings like *mf* and *f*. A measure on the third staff is marked with a '6.' and a fermata. The score is written in a single system across ten staves.

Musical score for page 76, featuring ten staves of music in treble clef with a key signature of one sharp (F#). The music includes various rhythmic patterns, including sixteenth-note runs and triplet markings.

Navro'zi Ajam

M.M. ♩ = 104

Musical score for page 77, titled "Navro'zi Ajam". It features ten staves of music in treble clef with a key signature of one sharp (F#). The tempo is marked "M.M. ♩ = 104". Dynamics include "mp" and "mf". The music contains complex rhythmic figures, including sixteenth-note runs and triplet markings.

Musical score for page 78, featuring ten staves of music in G major. The score includes various ornaments (trills, mordents, grace notes) and triplets. The first staff has a dynamic marking of *f*. The piece concludes with a double bar line and repeat sign.

Musical score for page 79, featuring ten staves of music in G major. The score includes various ornaments (trills, mordents, grace notes) and triplets. The piece concludes with a double bar line and a dynamic marking of *p*.

Nasrullo

M.M. = 104

Musical score for page 80, featuring a single melodic line in treble clef. The piece is in 2/4 time and G major. It consists of 12 staves of music. The notation includes various rhythmic patterns, including eighth and sixteenth notes, and rests. There are several trills and grace notes indicated by 'tr' and '+' symbols. The piece concludes with a final cadence.

Musical score for page 81, featuring a single melodic line in treble clef. The piece is in 2/4 time and G major. It consists of 12 staves of music. The notation includes various rhythmic patterns, including eighth and sixteenth notes, and rests. There are several trills and grace notes indicated by 'tr' and '+' symbols. The piece concludes with a final cadence.

Nasrullo II (1-taron - chapandoz)

Musical score for page 86, featuring ten staves of music in treble clef with a key signature of one sharp (F#) and various time signatures including 3/4, 2/4, and 3/8.

Nasrullo V

Musical score for page 87, titled "Nasrullo V", featuring ten staves of music in treble clef with a key signature of one sharp (F#) and various time signatures including 3/8, 2/4, and 3/4.

Musical score for page 88, featuring ten staves of music in treble clef with a key signature of one sharp (F#). The music consists of various rhythmic patterns, including eighth and sixteenth notes, and rests. The piece concludes with a 'rit.' (ritardando) marking.

Chorghoh I

M.M. = 54

Musical score for page 89, titled "Chorghoh I". It features ten staves of music in treble clef with a key signature of one sharp (F#). The tempo is marked "M.M. = 54" and the dynamic is "mf". The score includes various rhythmic figures, such as triplets and sixteenth-note runs, and is marked with "rit." at the end.

Musical score for page 90, featuring ten staves of music. The notation includes various rhythmic patterns, including eighth and sixteenth notes, and several triplet markings (indicated by a '3' below the notes). The music is written in a single system on each staff.

Musical score for page 91, featuring ten staves of music. The notation includes various rhythmic patterns, including eighth and sixteenth notes, and several triplet markings (indicated by a '3' below the notes). The music is written in a single system on each staff.

Chorghoh II

Nasri Segoh

MM. = 116

Musical score for page 94, featuring ten staves of music in G major. The score includes various rhythmic patterns, including eighth and sixteenth notes, and several triplet markings (indicated by a '3' below the notes). The music is written in a single system across ten staves.

Musical score for page 95, featuring ten staves of music in G major. The score includes various rhythmic patterns, including eighth and sixteenth notes, and several triplet markings (indicated by a '3' below the notes). The music is written in a single system across ten staves.

Musical score for page 96, featuring ten staves of music. The notation includes various rhythmic patterns, including triplets and sixteenth-note runs. The key signature is one sharp (F#).

Musical score for page 97, featuring ten staves of music. The notation includes various rhythmic patterns, including triplets and sixteenth-note runs. The key signature is one sharp (F#). The piece concludes with a *p* (piano) dynamic marking.

Navo

Soz
Erkin

Muxammasi Nasrulloi

(Buzruk maqomidan)

Yu Rajabiy notaga olgan,
Rubob uchun R. Qosimov moslashtirgan.

1 xona

Bozgo'y

2 xona

Bozgo'y

3 xona

Bozgo'y

Saqili Sulton

(Buzruk maqomidan)

1 xona

mf

Bozgo'y

2 xona

Musical score for page 102, first system (1 xona). The score is written in treble clef with a key signature of three sharps (F#, C#, G#) and a 2/4 time signature. It consists of a single melodic line with a bass line. The first system is marked with a dynamic of *mf*. The second system is marked "Bozgo'y". The third system is marked "2 xona".

102

Bozgo'y

3 xona

Bozgo'y

Musical score for page 103, first system (Bozgo'y). The score is written in treble clef with a key signature of three sharps (F#, C#, G#) and a 2/4 time signature. It consists of a single melodic line with a bass line. The first system is marked "Bozgo'y". The second system is marked "3 xona". The third system is marked "Bozgo'y".

103

4 xona

Bozgo'y

Tasnifi Rost

1 xona

Yu. Rajabiy notaga olgan.
Rubob uchun R. Oosimov moslashtirgan.

2+

2+

Bozgo'y

2 xona

Bozgo'y

3 xona

Bozgo'y

4 xona

Bozgo'y

5 xona

Bozgo'y

6 xona

A page of handwritten musical notation consisting of ten staves. The music is written in a single system. The key signature has three sharps (F#, C#, G#) and the time signature is 2/4. The notation includes various rhythmic patterns, including eighth and sixteenth notes, and rests. The piece concludes with a double bar line.

Bozgo'y

A page of handwritten musical notation consisting of ten staves. The music is written in a single system. The key signature has three sharps (F#, C#, G#) and the time signature is 2/4. The notation includes various rhythmic patterns, including eighth and sixteenth notes, and rests. The piece concludes with a double bar line.

7 xona

7 xona

Tasnifi Navo

Soz
M.M. = 72
I xona
p

II xona

III xona
mf

IV xona
p

V xona

Bozgo'y

VI xona
mf

VII xona

VIII xona

IX xona

X xona

XI xona

XII xona

XIII xona

Bozgo'y

mf (p)

Tarje'i Navo

Sov

2/4

M.M. ♩=83

I xona

p

Bozgo'y

II xona

Bozgo'y

III sona
mf

Bozgo'y

IV sona
f

Bozgo'y
f/ mf

V sona
f

Bozgo'y
mf (p)

Garduni Navo

Sec

M.M. SLAW
Bozgo'y

mf

p

mf

I nona

p

mf

Bozgo'y

p

II nona

mf

f

p

Bozgo'y

p

rit.

Nag'mai Orazi Navo

Soz

M.M. ♩ = 69

I xona

mf

Bozgo'y

II xona

Bozgo'y

III xona

Bozgo'y

IV xona

Bozgo'y

V xona

f

Bozgo'y

VI xona

Bozgo'y

VII xona

ff

Bozgo'y

VIII xona

f

Bozgo'y

IX xona

mf

Bozgo'y

Tasnifi Dugoh

Soz

M.M. ♩ = 66

Bozgo'y

p *mf*

I xona

Bozgo'y

II xona

mf

Bozgo'y

III xona

mf

Bozgo'y

IV xona

f

mf

Bozgo'y

V xona

f

Bozgo'y

VI xona
mf

Bozgo'y

This page contains ten staves of musical notation. The first two staves are labeled 'Bozgo'y'. The next six staves are labeled 'VI xona' with a dynamic marking of *mf*. The final two staves are labeled 'Bozgo'y'. The notation includes various rhythmic patterns, including sixteenth and thirty-second notes, and rests.

VII xona
f

Bozgo'y

This page contains ten staves of musical notation. The first two staves are labeled 'VII xona' with a dynamic marking of *f*. The next six staves are labeled 'Bozgo'y'. The final two staves are also labeled 'Bozgo'y'. The notation includes various rhythmic patterns, including sixteenth and thirty-second notes, and rests.

Tarje'i Dugoh

Soz
M.M.L. 1/2
I xona

mf

Boz'g'ov

II xona

Boz'g'ov
mf

III xona

f

Bozg'o'y
mf

Garduni Dugoh

Soz

M.M. ♩=84

Bozg'o'y
mf

I xona

II xona
f

Bozg'o'y
mf

p

Samoi Dugoh

Nov
M.M. = 72
Boz'g'oy

I xona

II xona

III xona

IV xona

Boz'g'oy

f

V xona

1. 2. *attaca*

Mushkiloti Dugoh

O'rtacha tez I xona

Boz'g'o'y

II xona

Boz'g'o'y

Boz'g'o'y

III xona

III xona

Boz'g'o'y

IV xona

Boz'g'o'y

V xona

Musical score for page 132, featuring multiple staves of music. The score includes various dynamics such as *f* (forte) and *mf* (mezzo-forte). There are also markings for *Boz'g'oy* and *Vilona*. The music is written in a key signature of one sharp (F#) and a 3/8 time signature.

Mushkiloti Dugoh Talqinchasi

Musical score for page 133, titled "Mushkiloti Dugoh Talqinchasi". The score includes the lyrics "Soz" and "Vazmin". The music is written in a key signature of one sharp (F#) and a 3/8 time signature. It features various dynamics and markings, including *giss.* (grace notes).

Handwritten musical score on page 134, featuring ten staves of music. The notation is in G major (one sharp) and includes various rhythmic patterns, including eighth and sixteenth notes, and some ornaments. The music is written in a single melodic line on a treble clef.

Handwritten musical score on page 135, featuring ten staves of music. The notation is in G major (one sharp) and includes various rhythmic patterns, including eighth and sixteenth notes, and some ornaments. The music is written in a single melodic line on a treble clef.

Hafifi Segoh

Sov

4/4

M.M. = 72

I xona

mf

Bozg'o'y

II xona

Bozg'o'y

III xona

Bozg'o'y

IV xona

Bozg'o'y

V xona

Bozg'o'y

VI xona

VII xona

Bozg'o'y

VIII xona

Bozg'o'y

Garduni Segoh

Sor

M.M. ♩=108

I xona

Bozg'o'y

II xona

Bozg'o'y

III xona

Boz'g'oy

mf *p*

IV sona

mf *f*

mf *p*

Boz'g'oy

mf *p*

NAZORAT TURI UCHUN FAN YUZASIDAN
TEST SAVOLLARI

№	SAVOLLAR	A) JAVOB	B) JAVOB	C) JAVOB	D) JAVOB
1	Rubob cholg'usi qaysi tilga mansub?	Arab	Fors	O'zbek	Yunon
2	Tanbur cholg'usida «Yor xumori» kuyini qaysi sozanda ijro etgan?	Turg'un Alimatov	Abdulla Umarov	Rizqi Rajabiy	Abdumutal Abdullayev
3	Rubob cholg'usi nechta oktavadan iborat?	1 oktava	2 oktava	2,5 oktava	3 oktava
4	«Surnay navosi» kuyini tanbur cholg'usida kim ijro etgan?	Turg'un Alimatov	Abdumuta I Abdullayev	Rizqi Rajabiy	Jo'rabek Saidaliyev
5	Rubob cholg'usining uchinchi tori qaysi oktavaga sozlanadi?	Do 1-oktava	Re kichik oktava	Mi 1-oktava	Fa kichik oktava
6	XX asrning ikkinchi yarmida Tanbur cholg'usida kamon bilan chalishni kim ommalashtirgan?	Rizqi Rajabiy	Abdumuta I Abdullayev	Turg'un Alimatov	Orifxon Xatamov
7	Rubob cholg'usida asosan nechta sim tortiladi?	5 ta	6 ta	4 ta	3 ta
8	Rubob cholg'usi qaysi cholg'u asbobi bilan hamohang bo'ladi?	G'ijjak	Doyra	Barcha cholg'ular bilan hamohang	Dutor
9	XIX asr oxiri XX asr boshlarida	Otavali Nuriddinov	Shobarot tanburchi	Rizqi Rajabiy	Sultonxon Xakimov

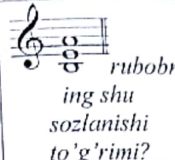

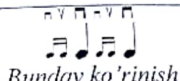

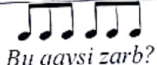
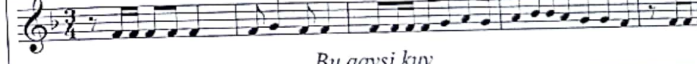
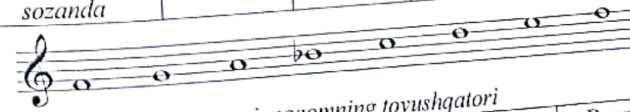
	<i>yashab ijod qilgan tanburchi kim?</i>				
10	<i>Rubob cholg'usi birinchi simi qaysi oktavaning Iya notasiga sozlanadi?</i>	katta oktava	kichik oktava	birinchi oktava	ikkinchi oktava
11	<i>Rubob cholg'usi qaysi qo'shni davlatda ijro etiladi?</i>	Turkmanistonda	Qirg'izistonda	Tojikistonda	Qozog'istonda
12	<i>«Dutor» so'zi qaysi ma'noni anglatadi?</i>	2 tor	1 tor	3 tor	4 tor
13	<i>Dutor cholg'usi I-tori qaysi notaga sozlanadi?</i>	katta oktava si	kichik oktava re	birinchi oktava re	ikkinchi oktava do
14	<i>Dutor cholg'usi qaysi cholg'u asboblari oilasiga mansub?</i>	Chertib chalinadigan	Urmali chalinadigan	Kamonsimon	Puflab chalinadigan
15	<i>Rubob cholg'usida qo'llanadigan asosiy zarb nomi nima deb ataladi?</i>	qo'sh zarb	pirrang	rez	teskari zarb
16	<i>Rubob cholg'usi qaysi tovushqatorga yaqin?</i>	Lidiya	Frigiya	Miksolidiya	Diatonik
17	<i>Rubob cholg'usida nechta parda (ton) gacha ezib ijro qilish mumkin?</i>	Yarim parda	Chorak parda	Bir parda	Ikki parda (ton)
18	<i>Rubob cholg'usida nota hosil qilish uchun asosan</i>	birinchi	uchinchi	ikkinchi	to'rtinchi

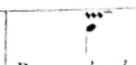
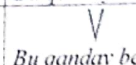
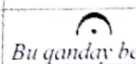
	<i>qaysi barmoq ishlatiladi?</i>				
19	<i>Rubob cholg'usida nolish bezagi qanday ijro etiladi?</i>	barmoq bosish orqali	barmoqni titratib	barmoqni sirg'antirib	barmoqni ezib
20	<i>Rubob cholg'usida kashish bezagi qanday ijro etiladi?</i>	barmoqni pardaga bosish	barmoqni titratib	barmoqni sirg'antirib	Pardani barmoq bilan ezib (vertical)
21	<i>Chorgoh kuyi qaysi vohaga mansub?</i>	Buxoro	Samarqand	Farg'ona-Toshkent	Xorazm
22	<i>Dutorda qo'llanadigan asosiy zarb qanday?</i>	yakka zarb	qo'sh zarb	teskari zarb	pirrang
23	<i>Rubob cholg'usida molish bezagi qanday hosil qilinadi?</i>	barmoqni pardaga bosib	barmoqni titratib	barmoqni sirg'antirib	barmoq bilan ezib
24	<i>Tanbur cholg'usida «Roxat» kuyini kim ijro etgan?</i>	Rizqi Rajabiy	Jo'rabek Saidaliyev	Abdumutal Ablullayev	Turg'un Alimatov
25	<i>Tanbur cholg'usida «Miskin» I, II, III, IV, V kuyini kim ijro etgan?</i>	Turg'un Alimatov	Jo'rabek Saidaliyev	Rizqi Rajabiy	Abdumutal Abdullayev
26	<i>Rubob cholg'usi uchun bastalangan «Qalbimda» kuyining muallifi kim?</i>	Doni Zokirov	Sayfi Jalil	Manas Levdiyev	S. Shamsiyev
27	<i>Tanbur chizig'ini XIX asrda qaysi musiqashunos olim yaratgan?</i>	Feruz	Munis	Ogahiy	Komil Xorazmiy

28	<i>Sato tanbur cholg'ulari qadimda qanday nomlangan?</i>	Tanbur	Xurosonli tanbur	Nay tanbur	Bog'dodli tanbur
29	<i>Tanbur cholg'usi haqida birinchi ma'lumotni qaysi o'rta asr olimi ta'kidlab o'tgan?</i>	Ibn Sino	Al-Forobiy	Al-Beruniy	Darvesh Ali
30	<i>Ufori usulining o'lchovi qanday?</i>	6/8	4/4	6/4	2/4
31	<i>Dutor cholg'usi qaysi cholg'u asbobi bilan ko'proq hamohang ijro etiladi?</i>	G'ijjak	Doyra	Tanbur	Rubob
32	<i>Torli noxunli-mezrobli cholg'ular qaysi javobda to'g'ri ko'rsatilgan?</i>	dutor, afg'on rubobi, chang, qonun	rubobi, afg'on rubobi, tanbur, ud, qonun	ud, dator, chang	qonun, chang, dator
33	<i>Kamonli cholg'ular qaysi javobda to'g'ri ko'rsatilgan?</i>	g'ijjak, chang	qo'biz, sato, nay	sato, g'ijjak, qo'biz	nay, sato, chang
34	<i>"Ne Navo" asarining bastakori kim?</i>	Fahriddin Sodiqov	Muhamm adjon Mirzayev	Yunus Rajabiy	To'xtasin Jalilov
35	<i>"Ey gul" asarining bastakori kim?</i>	Yunus Rajabiy	Fahriddin Sodiqov	To'xtasin Jalilov	Muhamm adjon Mirzayev
36	<i>"Xumor" asarining bastakori kim?</i>	Yunus Rajabiy	Fahriddin Sodiqov	Muhamm adjon Mirzayev	To'xtasin Jalilov
37	<i>"Tong" asarining bastakori kim?</i>	Abduxoshim Ismoilov	Yunus Rajabiy	Fahriddin Sodiqov	Muhamm adjon Mirzayev
38	<i>"Gulzorim" asarining bastakori kim?</i>	Fahriddin Sodiqov	Yunus Rajabiy	Muhamm adjon Mirzayev	Xoji Abdulaziz Abdurasulov

39	<i>"Bizning ayvon" asarining bastakori kim?</i>	To'xtasin Jalilov	Yunus Rajabiy	Fahriddin Sodiqov	Muhamm adjon Mirzayev
40	<i>"Gul faslidur" asarining bastakori kim?</i>	Fahriddin Sodiqov	Sharif Akromov	Muhamm adjon Mirzayev	To'xtasin Jalilov
41	<i>"Nasr" atamasi qanday ma'noga ega?</i>	bosh habarlar	tushuntirish, sharxlash	zafar, ko'mak	ohang, aksado
42	<i>"Talqin" atamasi qanday ma'noga ega?</i>	bosh habarlar	tushuntirish, sharxlash	zafar, ko'mak	ohang, aksado
43	<i>"Sarahbor" atamasi qanday ma'noga ega?</i>	bosh habarlar	tushuntirish, sharxlash	zafar, ko'mak	ohang, aksado
44	<i>"Savt" atamasi qanday ma'noga ega?</i>	bosh habarlar	tushuntirish, sharxlash	zafar, ko'mak	ohang, aksado
45	<i>"Nasri Segoh" qanday doyra usulida?</i>	zarbul qadim	talqin	nasr	savt
46	<i>"Gul faslidur" qanday doyra usulida?</i>	zarbul qadim	talqin	nasr	savt
47	<i>"lolaman" asarining bastakori kim?</i>	Fahriddin Sodiqov	Sharif Akromov	Muhamm adjon Mirzayev	To'xtasin Jalilov
48	<i>"Qo'shechinor" asarining bastakori kim?</i>	Sharif Akromov	Fahriddin Sodiqov	Xalq kuyi	To'xtasin Jalilov
49	<i>"Gulshan" asarining bastakori kim?</i>	Sharif Akromov	Muhamm adjon Mirzayev	Fahriddin Sodiqov	To'xtasin Jalilov
50	<i>"Nasri Segoh" asarining bastakori kim?</i>	To'xtasin Jalilov	Xalq kuyi	Fahriddin Sodiqov	Farg'ona-Toshkent maqom yo'llaridan
51	<i>"Gardumi Navo" asarining bastakori kim?</i>	Farg'ona-Toshkent maqom yo'llaridan	Fahriddin Sodiqov	Shashmaqom	Xalq kuyi

52	"Mushkiloti Dugoh" asarining bastakori kim?	Farg'ona-Toshkent maqom yo'llaridan	Fahriddin Sodiqov	Xalq kuyi	Shashmaqom
53	"Chapandozi Bayot" asarining bastakori kim?	Yunus Rajabiy	Farg'ona-Toshkent maqom yo'llaridan	Xalq kuyi	Shashmaqom
54	"Koshki" asarining bastakori kim?	Yunus Rajabiy	Fahriddin Sodiqov	Muhammadjon Mirzayev	Xoji Abdulaziz Abdurasulov
55	"Bir go'zal" asarining bastakori kim?	Yunus Rajabiy	Fahriddin Sodiqov	Muhammadjon Mirzayev	Xoji Abdulaziz Abdurasulov
56	"Ko'rmadim" asarining bastakori kim?	Sharif Akromov	Fahriddin Sodiqov	Muhammadjon Mirzayev	To'xtasin Jalilov
57	"Ashraxat" asarining bastakori kim?	To'xtasin Jalilov	Fahriddin Sodiqov	Shavkat Mirzayev	Sharif Akromov
58	"Aylagach" asarining bastakori kim?	Fahriddin Sodiqov	Xolxo'ja To'xtasinov	Muhammadjon Mirzayev	To'xtasin Jalilov
59	"Sensiz" asarining bastakori kim?	Orifxon Xotamov	Fahriddin Sodiqov	Muhammadjon Mirzayev	To'xtasin Jalilov
60	Mehtarlar kimlar?	Xunarmand kosiblar	Karnaysurnay, dorbozlar va ba'zi sozanda guruhlari	O'zlari ham ijrochi bo'lgan sozgarlar	Raqqosalar, bachchalar, o'g'lon bolalar raqsi
61	"Xurram" asarining bastakori kim?	Muhammadjon Mirzayev	Fahriddin Sodiqov	Ari Boboxonov	To'xtasin Jalilov
62	"Dashli Navo" cho'lq'u kuyiga qaysi g'azal bog'langan?	Navoiyning bolmas radifli g'azali	Boburning eta bilmas radifli g'azali	Nodiraning qilmading radifli g'azali	Gadoiyning bir turfayo yo'q g'azali

63		Si bemol, fa diez, do bo'ladi	Lya, re, si bo'ladi	To'g'ri	Noto'g'ri
64		bu qanday zarb			
		Yakka zarb	Teaskari zarb	Qo'sh zarb	Pirrang
65		Ikkilik zarbi	Qo'sh forshlag	Teaskari zarb	Forshlag
66		Rez	Stakkato	Skvortsando	Detashe
67		Teskari zarb	Ufori zarb	Yovvoyi zarb	Yomon zarb
68		Bu qaysi kuy			
		Ufori Uzzol	Ra'nolan masun	Ufori Bayot	Navro'zi Ajam
69	Ota-bola rubobchilar	Muhammadjon Mizayev va Shavkat Mirzayev	Rifatilla Qosimov va Izzat Qosimov	Odiljon Nazarov va Qosimjon Nazarov	Yunus Rajabiy va Toxir Rajabiy
70	An'anaviy ijrochilikda yagona professor rubobchi kim?	Odiljon Nazarov	Toxir Rajabiy	Rifatilla Qosimov	Mansur Vaisov
71	Yunus Rajabiy avlodidagi rubobchi sozanda	Ziroat va Zuxra Rajabiy	Hasan va Javlon Rajabiy	Obid va Parviz Yunusov	Toxir va Mohir Rajabiy
72		Bu qaysi maqomning tovushqatori			
		Navo	Segoh	Iroq	Buzruk

73	 Bu qanday belgi?	Kashish	Molish	Nolish	Bidratma
74	 Bu qanday belgi?	Notaga urg'u berish	Ahamiyat siz belgi	Bu pardaga bee'tibor bo'lmang	Mizrobni pastga urish
75	 Bu qanday belgi?	Glitsiando	Diminuen do	Fermato	Legato

Nazorat testning javoblari

N ₁	Javobi	N ₂	Javobi	N ₃	Javobi
1	B	26	B	51	C
2	B	27	D	52	A
3	C	28	C	53	B
4	D	29	B	54	A
5	C	30	A	55	B
6	C	31	C	56	D
7	A	32	B	57	C
8	C	33	C	58	B
9	D	34	C	59	A
10	B	35	D	60	B
11	C	36	B	61	C
12	A	37	A	62	D
13	C	38	D	63	C
14	A	39	A	64	C
15	B	40	B	65	B
16	D	41	C	66	A
17	C	42	B	67	B
18	C	43	A	68	C
19	B	44	D	69	B
20	D	45	A	70	C
21	C	46	B	71	D
22	A	47	A	72	A
23	C	48	C	73	A
24	D	49	B	74	D
25	C	50	D	75	C

AN'ANAVIY IJROCHILIKDA QO'LLANILADIGAN ATAMALAR LUG'ATI

Avj – kuy rivojlanishining eng yuqori nuqtasi, kuy xarakatining muayyan bo'limi.

Aytim yo'li – Xorazm maqomlarida ashula bo'limining nomi. Ko'proq xalq ijrochilari tomonidan qo'llaniladigan ibora.

Bayot – turkiy qabilalardan birining nomi. Qadimda mustaqil maqom yo'li. Shashmaqom tizimida Navo maqomining sho'ba nomi.

Bam – yuqori, cholg'u asboblardagi yuqori tor.

Baqiya – 90 sentga teng yarim tonlik interval. yevropa musiqa nazariyasida limma deyiladi.

Bansir – nomsiz barmoq va uning vositasida hosil qilinadigan parda, asosiy tonga nisbatan katta tersiya intervali.

Bozgo'y – cholg'u yo'llarida takrorlanuvchi kuy bo'lagi.

Buzruk – ulug'vor ma'nosida. Muayyan maqom va uning asosini tashkil qiluvchi lad tizimining nomi. Shashmaqomda birinchi, Xorazm maqomlarida ikkinchi maqom.

Vatad – ilmi i'qo va aruz birligi. Bir qisqa bo'g'in ketidan cho'ziq bo'g'in (yig'ilgan vatad), bir cho'ziq bo'g'in ketidan bir qisqa (ajralgan vatad) bo'g'in kelishi.

Vusta – o'rta barmoq va uning vositasida hosil qilinadigan intervallar. Asosiy pardaga nisbatan kichik tersiya intervali.

Gardun – falak gardishi. Maqomlar cholg'u bo'limining tarkibiy qismi va uning asosida doyra usulining nomi.

Gun – taq – Xorazm maqomlarida usullarni ifoda qilish uchun ishlatiladigan bo'g'inlar birikmasi.

Daromad – kuy shaklining boshlang'ich qismi.

Doston – cholg'u asboblarda barmoq o'rmi va ushbu joyda hosil qilinadigan parda.

Dastgoh – Eron maqomlari dastgohlar deb yuritiladi.

Dugoh – maqom va uning asosini tashkil qiluvchi lad tizimining nomi.

Dunasr – kuy shaklining tarkibiy bo'lagi. Asosiy miyonxatdan keyin keladi.

Sabo – tong shamoli. Rost va Segoh maqomlaridagi sho'ba nomi.

Savt – tovush. Shashmaqomning ikkinchi guruh sho'ba nomi. Mazkur yetakchi qismi va uning asosidagi doyra usulining nomi.

Samoi – Dugoh maqomi cholg'u bo'limining qismi va uning negizidagi doyra usulining nomi.

Sarahbor – Shashmaqom ashula bo'limlarining boshlang'ich va yetakchi qismi.

Saqil – og'ir, vazmin. Cholg'u bo'limining qismi va uning doyra usulining nomi.

Segoh – maqom va uning negizidagi lad tizimining nomi.

Siporish – maqom qismlari shakllanishida yakunlovchi bo'lakcha. Siporishlar yordamida bir qismdan ikkinchisiga bevosita o'tiladi ham.

Suvora – Xorazm maqomlarining tarkibiy qismi va uning negizidagi doyra usulining nomi.

Soqiynoma – Shashmaqomning tarkibiy qismi va uning asosidagi doyra usulining nomi.

Taniniy – sekunda intervali.

Tarje' – takrorlangan. Maqomlar cholg'u bo'limining tarkibiy qismi va uning asosidagi doyra usulining nomi.

Tarona – kuy. Maqomlarda asosiy qismlardan kelib chiqadigan shoxobchalarning nomi.

Talqin – sho'ba nomi. Mazkur sho'baning bosh qismi va uning asosidagi doyra usulining nomi.

Talqincha – Savt va mo'g'ilcha sho'balarning tarkibiy qismi va doyra usulining nomi.

Tetraxord – To'rt pog'onali jins.

Ufor – maqom sho'balarning yakunlovchi qismi va undagi doyra usulining nomi.

Fazla – 24 sentlik kichik interval. yevropa musiqa ilmida komma deyiladi.

Jam – jinslarning qo'shiluvidan hosil bo'ladigan lad birikmasi. Jinslar bir oktava hajmida bo'ladi.

Jins – dastlabki lad birikmalari.

Zarbul fatx –fatx - yovvoyi kabutar, musicha. Maqomlarning tarkibiy qismi va uning asosidagi usul nomi.

Zir – past, cholg'uasboblaridagi pastki tor.

Zul arba – kvarta.

Zul kul – oktava.

Zul kul murratayn – kvintdetsima, ikki oktava.

Zul xams – kvinta.

Ilmu ta'lif – musiqa tovushlarini balandlik nuqtai nazaridan o'rganuvchi fan. Garmoniya va kompozitsiya tushunchasiga mos keladi.

Iroq – maqom va uning asosini tashkil qiluvchi lad tizimining nomi.

Laxn – kuy.

Masna – cholg'ularning ikkinchi tori.

Maslas – cholg'ularning uchinchi tori.

Manzum – tuzilgan. Xorazm maqomlarida ashula bo'limining nomi.

Mansur – g'olib. Xorazm maqomlarida cholg'u bo'limining nomi.

Maqom – joy, istiqomat o'rni. Lad va uning asosida vujudga keluvchi asarlar. Musiqa janri.

Miyonxat – kuy shaklining o'rta bo'limi.

Monodiya – yakka ovozlik musiqa uslubi.

Mujannab – qo'shni parda. 180 sentga teng kichik butun pardaning nomi.

Mutloq – ochiq tor.

Muxammas – cholg'u bo'limining tarkibiy qismi va uning asosini tashkil qiluvchi.

Muxammasi Ushshoq – Rost maqomi cholg'u bo'limining tarkibiy qismi.

Mo'g'ilcha – Shashmaqomning tarkibiy qismi va uning asosidagi usul nomi.

Navo – kuy. Maqom va uning asosidagi lad tizimining nomi.

Navro'zi Xoro – nasr yo'llaridan. Segoh maqomining sho'basi.

Namud – ko'rinish. Maqom yo'llarining avjlariga boshqa qism yoki o'zga maqomlardan kiritiladigan kuy bo'laklari.

Nasr – g'alaba. Maqomlarning asosiy sho'balaridan biri. Mazkur sho'baning yetakchi qismi va uning asosidagi doyra usulining nomi.

Nasri Ajam – Segoh maqomining sho'basi.

Nasrulloiy – Buzruk maqomining sho'basi.

Nasri Ushshoq – Rost maqomining sho'basi.

Naqsh – Xorazm maqomlarining tarkibiy qismi va uning negizidagi doyra usulining nomi.

Nag'ma – muayyan balandlik va cho'ziqlikka ega bo'lgan musiqa tovushi, ton.

Panjgoh – Rost maqomining tarkibiy qismi. Xorazm maqomlarida mustaqil maqom sifatida ham yuritiladi.

Parda – cholg'u asboblarida barmoq bosilib tovush chiqaradigan joy va undan hosil bo'ladigan tovush. Lad tuzilishining muayyan birligi.

Peshrav – oldinga intiluvchan. Kuy rivojlanish uslubi. Maqomlarning cholg'u bo'limi tarkibiy qismi va uning negizidagi doyra usulining nomi.

Rax – yo'l. Kuy yo'li.

Raxv – Xromatik jinslar turi.

Ra'sim – engarmonik jinslar turi.

Rost – Maqom va uning asosidagi lad tizimining nomi. Xorazm maqomlarida birinchi, Shashmaqomda ikkinchi bo'lib keladi.

Sabab – ilmi i'qo va aruz birligi. Bir cho'ziq (yengil sabab) yoki bir qisqa (og'ir sabab) bo'g'in.

Sabboba – ko'rsatkich barmoq va uning vositasida hosil qilinadigan tovush. Asosiy pardaga nisbatan sekunda intervali.

Fosila – ilmi i’qo va aruz birligi. Ikki qisqa bir cho’ziq bo’g’in kichik fosila, uch qisqa bir cho’ziq bo’g’in katta fosila deyiladi.

Xad – chegara. Udning beshinchi tori.

Xang – ohang. Bir bo’g’inga ikki va undan ortiq tovushlarni umumlashtirib aytish.

Xat – bir bayt she’r bilan aytiladigan kuy bo’lagi.

Xona – cholg’u qismlarda mazmunan yakunlangan kuy bo’lagi. She’riyatdagi bayt ma’nosiga mos keladi.

Xusravoniy – shohona kuy yo’llari. Qadimiy musiqa janrlaridan biri.

Chertim kuyi – Xorazm maqomlaridagi cholg’u bo’limining nomi.

Chorgoh – Dugoh maqomining sho’basi.

Shashmaqom – olti maqom tizimi, o’zbek va tojik musiqasida maqomlarning bizgacha yetib kelgan tarixiy shakli.

Sho’ba – bo’lim. Maqom tarkibidagi asosiy qism va ulardan kelib chiqadigan shoxobchalardan tashkil topuvchi bo’lim.

Qaviy – diatonik jins.

Qavl – ashula janrining qadimiy turlari.

Qashqarcha –Savt va Mo’g’ilcha sho’balarining tarkibiy qismi va doyra usulining nomi.

Ekvidistant – uzunlikni o’lchash vositasi bilan pardalar hosil qilish uslubi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO’YXATI

1. Akbarov I. «Musiqalug’ati». T.: 1987.
2. Karomatov F. «O’zbek xalq musiqa merosidan» Gramplastinka Mono. M 30 46921 007; Mono. M 30 46919 009.
3. Rajabiy Yu. «O’zbek xalq muzikasi» I-jild. T.: 1955.
4. Rajabiy Yu. «O’zbek xalq muzikasi» II -jild. T.: 1957.
5. Rajabiy Yu. «Shashmaqom» I-jild. T.: 1966.
6. Rajabiy Yu. «Shashmaqom» II -jild. T.: 1967.
7. Rajabiy Yu. «Shashmaqom» III -jild. T.: 1970.
8. Rajabiy Yu. «Shashmaqom» IV -jild. T.: 1972.
9. Rajabiy Yu. «Shashmaqom» V -jild. T.: 1973.
10. Rajabov I. «Maqomlar masalasiga doir». T.: 1963.
11. Taxalov S. «Afg’on rubobini chalishga o’rgatish metodikasi asoslari». T.: 1983.
12. Qosimov R. «Rubob navolari». T.: 1993.
13. Abduazimov R. «Cholg’u ijrochiligi (rubob)». T.: 2019.

MUNDARIJA

KIRISH	3
Rubob cholg'usi haqida	4
Rubob ijrochiligi	5
Qashqar rubobi torlarining sozlanishi	6
An'anaviy musiqa ijrochiligiga xos zarblar (uslubiy tushunchalar va nota misollari)	7
O'zbek an'anaviy musiqa ijrochiligiga xos bezaklar	13
O'quv qullanmadagi shartli belgilarga izohlar	1
O'quv qullanmadagi kuylarga qisqacha izohlar	19
Jonon	25
Shodlik	26
Dilbar	28
Dildor I	29
Dildor II	31
Parvona bo'ldim	32
Tong	34
Kuygay	37
Ey Sabo	39
Gulzorim	41
Gulyoraxon	45
Bilakuzuk	46
Qo'shchinor	47
Gulbahor	49
Tanovar	50
Munojot I	51
Munojot II	54
Munojot III	55
Hojiniyoz	56
Hojiniyoz Talqinchasi	58
Hojiniyoz Qashqarchasi	60
Hojiniyoz Soqiynomasi	61
Hojiniyoz Uforisi	62
Sarbozcha	64
Mirzadavlat I	66
Mirzadavlat II	68
Eshvoy	70
Navro'zi Ajam	77
Nasrullo	80
Nasrullo II (1-taron - chapandoz)	85
Nasrullo V (4-taron - ufor)	87
Chorgoh I	89

Chorgoh II	92
Nasri Segoh	94
Navo	98
Muxammasi Nasrulloi	100
Saqili Sulton	102
Tasnifi Rost	105
Tasnifi Navo	111
Tarje'i Navo	113
Garduni Navo	116
Nag'mai Orazi Navo	118
Tasnifi Dugoh	120
Tarje'i Dugoh	124
Garduni Dugoh	127
Samoi Dugoh	128
Mushkiloti Dugoh	130
Mushkiloti Dugoh Talqinchasi	133
Xaffi Segoh	136
Garduni Segoh	139
Nazorat turi uchun fan yuzasidan test savollari	141
An'anaviy ijrochilikda qo'llaniladigan atamalar lug'ati	150
Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati	155

RIFATILLA QOSIMOV

**AN'ANAVIY CHOLG'U
IJROCHILIGI**

(RUBOB)

5A150702 – Cholg'u ijrochiligi (An'anaviy cholg'ular) magistratura
5150700 – Cholg'u ijrochiligi (An'anaviy cholg'ular) bakalavriat

*Musiqa va san'at kollejlari hamda oliy ta'lim muassasalari
o'quvchi-talabalari uchun
o'quv qo'llanma*

Ikkinchi to'ldirilgan nashr

Nota teruvchi *N.Umurov*
Texnik muharrir *M.Qodirova*
Musahhah *M.Yusupova*
Kompyuterda tayyorlovchi *B.Ashurov*

Bosishga ruxsat etildi 15.12.2020. Bichimi 60 x 84 1/8.
Shartli b.t. 20,0. Adadi 350 nusxa (1-zavod 50 nusxa).

«Building Print» MCHJ da chop etildi.
Toshkent, Navoiy ko'chasi, 40-uy.